

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

4-10 octombrie 1995
(Anul XXVIII)

39

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Un personaj: EUGEN IONESCU

(pag. 8-9)

**Recomandarea 1201
pentru critica de artă**

(pag. 3)

Festivalul George Enescu

(pag. 13)

Cees NOOTEBOOM:

Raiul se află alături

(pag. 14)

**Un
japonez
printre
români**

(pag. 3)

Relele lumii

(pag. 5)

Zeppelinul lui Caligula

(pag. 2)

La sfârșitul unui Festival

ÎNTRE 7 și 23 septembrie s-a desfășurat la București cea de a XIII-a ediție a Festivalului Internațional "George Enescu". *România literară* s-a referit la câteva dintre manifestările prezentate în cadrul Festivalului. Chiar în numărul de față (pag.13), încercăm un bilanț al ediției abia încheiate. Rostul editorialului meu este altul și anume de a sublinia câteva aspecte ale uneia dintre cele mai importante manifestări artistice, cu participare străină, organizate de România.

Debutând cu aproape patru decenii în urmă, când Constantin Silvestri a dirijat primul *Oedip* pe o scenă românească, Festivalul a cunoscut destule dificultăți și întreruperi, într-o vreme în care regimul comunist prefera să-și facă reclamă peste hotare prin editarea operelor lui Ceaușescu, zgîrcindu-se în schimb când era vorba de arta adevărată. În 1981, cu ocazia centenarului lui Enescu, organizatorii au fost obligați să condiționeze desfășurarea Festivalului de readucerea în țară a osemintelor compozitorului, dar în condiții inacceptabile pentru moștenitori. Concursul, care a însoțit primele ediții ale Festivalului, menit a descoperi și impune tinere talente (cine l-a ulsat pe pianistul chinez Li Min Ciang, laureatul primului Concurs?), a fost abandonat pe parcurs și nici pînă astăzi, reluat. Dar chiar și în acei ani au onorat Festivalul extraordinari instrumentiști și dirijori sau celebre formații din întreaga lume.

Ediția a XIII-a și-a avut punctele de atracție. Trebuie neapărat amintiți Yehudi Menuhin, care a dirijat concertul inaugural susținut de Royal Philharmonic Orchestra, Sergiu Comissiona, la pupitrul Orchestrei Radioteleviziunii din Madrid, care a încheiat Festivalul, Lorin Maazel cu Orchestra simfonică a Radiodifuziunii bavareze, Cristian Mandeal, dirijind o superbă *Simfonie a III-a* de George Enescu, executată de o foarte motivată Filarmonică bucureșteană, Radu Lupu, cîntînd la planul Steinway de aducerea căruia la Ateneu s-a îngrijit el însuși, Iuri Temirkanov, în fruntea Filarmonicii din Sankt Petersburg, Zubin Mehta, la pupitrul Filarmonicii din Israel și mulți alții, pe care spațiul nu-mi îngăduie să-l pomenesc în enumerarea mea.

A intrat, cu această ocazie, în circuitul concertistic sala "Al.I. Cuza" din Palatul Parlamentului, despre sonoritatea căreia Dumitru Avakian spunea, într-o emisiune la Radio Total, că e "perfectibilă". Mare, spațioasă și elegantă, sala poate deveni familiară iubitorilor de muzică în viitor, dacă se vor face amenajările necesare și dacă Parlamentul nu-i va găsi o altă destinație.

Un moment demn de reținut a fost fulminantul spectacol cu *Oedip*, în regia lui Andrei Șerban, care a pus la încercare inertiile artistice ale publicului spectator și capacitatea de înțelegere a criticii muzicale și de teatru. Oricare ar fi părerile, nimeni nu va uita curînd acest nou *Oedip* românesc.

Probabil fiindcă numărul sponsorilor n-a părut suficient de la început, organizatorii au decis ca ediția a XIII-a să fie pusă sub înaltul patronaj al președintelui Iliescu. Din cuvîntul rostit de Andrei Șerban, la finele premierei oficiale cu *Oedip*, am înțeles că patronajul a dat unele roade concrete. Dl. Iliescu a făcut posibilă realizarea spectacolului. N-am motive să mă îndoiesc de eficacitatea patronului onorific. Dar am motive să cred că numai într-o democrație originală un astfel de sprijin trece drept normal. Într-o democrație normală, el ar trece drept original.

CONTRAFORTde *Mircea Mihăieș*

Zeppelinul lui Caligula

PROBABIL că simpla răsfoire a presei de prin 1991-1992 ne-ar putea informa cu precizie despre momentul în care Ion Iliescu a decis să devină Nicolae Ceaușescu. Văzând că rolul de *perestroikist* nu face impresia scontată, președintele a lăsat să-i cadă masca și a dat la iveală varianta post-mortem a tătuului națiunii. Gestul prezenta nenumărate avantaje. Cel dintâi era crutărea supraomeneștilor eforturi de a poza în ceea ce n-a fost, nu e și nu va fi în veci: un democrat. În al doilea rând, el venea în întâmpinarea frustrărilor tot mai acute ale unei populații care începea să cîrtească, din ce în ce mai des, despre cât de bine fusese înainte. În al treilea rând, identificarea cu împușcatul îi oferea pe tavă tot ce acela abia visase să aibă. Ambițiile faraonice ale lui Ceaușescu s-au intrupat, pe fundalul blîndeii noastre începții politice, în persoana zîmbitoare a omului de la Cotroceni.

De o vreme încoace, de cînd pare să nu mai aibă, nici măcar teoretic, adversari de temut (Corneliu Coposu e doar privitorul apatic al unui spectacol răsuflet, Emil Constantinescu n-a reușit să fie mai primejdios pentru liniștea prezidențială decît copiii care-i oferă flori în vizitele de lucru, diverșii foști deținuți politici - niște tigri de hîrtie, la fel ca și tenorașii anemici ai organizațiilor și alianțelor "non-guvernamentale", Opoziția, în ansamblul său, un simplu club pentru siestă făcută în public, presa - o colecție de basme în care zmeii își rîd în pumni de naivitatea feți-frumșilor), ei bine, în ultima vreme, Ion Iliescu a intrat într-o concurență furioasă cu Ceaușescu însuși.

Dacă pînă de curînd el se mulțumea să "ciupească" rețete din lista culinar-dictatorială a scorniceșteanului, astăzi el a confiscat cartea de bucate cu totul. Luxul oriental - și de-un gust îndoielnic - în care se desfășoară viața de zi cu zi a lui Ion Iliescu a depășit orice închipuire. În timp ce românii au ajuns un fel de africani ai Europei, zbătîndu-se într-o mizerie inimaginabilă pentru mileniul al treilea, Ion Iliescu și gorilele sale s-au desprins, parcă, de acest pămînt și plutesc într-un montgolfier al nerușinării. Acaparînd palat după palat, avion după avion și automobil după automobil, "săracul și cinstitul" Iliescu a devenit, astăzi, unul dintre nababii Europei. Gărzile sale pretoriene au devenit atît de agresive și nesimțite, încît foștii paznici ai lui Ceaușescu par, prin comparație, niște inocenți mielușei. Ciocoismul și disprețul prezidențial au întins coarda pînă acolo încît a militarizat pînă și Teatrul Național. Probabil că de la Caligula, cezarul care-și făcuse calul senator, nici un dictator nu a mai avut lipsa de bun simț de a-și bate în asemenea hal joc de supușii săi.

Cum partea materială nu e totul nici chiar pentru un materialist-dialectic din tată-n fiu, Ion Iliescu și-a propus să-l lase în urmă pe Ceaușescu și în ceea ce privește autorlîcul. La apariția primeia dintre cărțile sale, "Revoluție și reformă", mi-am spus că președintele, prudent, vrea să construiască, încă în viață fiind, o variantă convenabilă asupra perioadei de cînd a ajuns la putere. La a doua, "Revoluția trăită", m-am iluzionat că autorul își mai amintise unele detalii

picante din perioada 22-25 decembrie 1989. La a treia, "Toamna diplomatică", am început să mă îngrijorez de-a binelea. Iar acum, la a patra, "Momente de istorie", frica mi-a intrat deja în oase. E clar, operele Toașului erau floare la ureche pe lîngă ce ne așteaptă în viitorii (minimum) cinci ani, cît îl vom avea la cîrmă pe titanul din Oltenița.

Lăsînd de-o parte întrebări sfîcîtoare, de genul: bine-bine, ocupat cum e cu treburile țării, cînd are Iliescu timp să înnegrească sutele de pagini pe care ni le servește, iată, trimestrial? Sau, Doamne ferește, te pomenești că nici nu le scrie el însuși? După cît sînt de anoste, înlătur imediat această ipoteză. Mai grav, însă: dacă primele lăsau, totuși, impresia că au cunoscut truda scrisului, ultima e pură creație de *gurist*: ca și înaintemergătorul său, Ion Iliescu a ajuns să imortalizeze tipografic tot ceea ce-i iese pe organul fonator.

Partea cu adevărat șocantă abia urînează. Ca și cum invazia acestei măculaturi n-ar fi suficient de inutilă pentru piața internă, iată că stahanovistul cultural se orientează și spre piața occidentală. Sărim din nou peste întrebările sfîcîtoare: pe ce bani se publică aceste cărți? cine le cumpără? cu ce scop? Și ajungem la problema spinoasă a editurilor la care sînt publicate. În toamna anului trecut, sub titlul - vai, cît de mincinos! - *La Roumanie a l'heure du verité* - , una din capodoperele iliesciene a apărut la editura (pariziană?) *Henri Berger*.

Orice novice în materie de "relații culturale internaționale" știe că o carte publicată în Occident poate să-și facă un oarecare efect numai și numai dacă e tipărită de una din editurile de prestigiu. Perfect, mi-am spus. Nu toată lumea poate publica la Gallimard, Seuil sau Grasset. Dar ce-o fi cu această editură? Am încercat să dau de ea în câteva cataloage ale editurilor franțuzești. Stupoare: editura nu figurează în nici unul din ele! Nu merg pînă acolo încît să spun că ea nici nu există. Trista realitate e că și dacă există, ea îi poate impresiona, în cel mai bun caz, pe funcționarii ambasadei române din capitala Franței.

Nu cu mult mai bine stau lucrurile cu cealaltă editură occidentală la care Ion Iliescu a publicat o carte (din nou: pe ce bani? pentru cine? cu ce efect?), *Boehla*, cu sediul la Viena și Köln. Am răsfoit uriașul catalog *Die Frankfurter Buchmesse* 1994, editat la anterioara ediție a celebrului tîrg de carte. E drept, după ce am folosit și lupa, am reușit să descopăr cîteva cuvinte despre editura cu pricina. O editură de mîna a doua, care, anul trecut, a ocupat, în pavilionul 6.1 al tîrgului frankfurtez, un modest spațiu la un capăt de rînd.

Ce să fie toate acestea, decît îngrijorătoare semne de megalomanie? Dacă Ion Iliescu își închipuie că în felul acesta face propagandă României, înseamnă că ne ia drept proști. Ambițiile sale scriitoricești sînt, în cel mai bun caz, un act de pioasă datorie față de *Operele complete* ale Ceaușescului, brusc întrerupte pe la volumul treizeci și ceva. Cu un admirabil benedictinism, Ion Iliescu și-a jurat, probabil, să scrie, în timp record, restul de pînă la sută.

POST-RESTAURAREde *Constantin Buze*

*CRED încă, așa cum credeam și cu zece ani în urmă (în ciuda crizelor de scepticism care m-au încercat în tot acest timp) în rolul culturii în formarea conștiințelor personale și universale. Cred în "salvarea" lumii și a individului prin cultură și, implicit, în educarea publicului prin calitatea informației care i se oferă. Și știu că se fac eforturi în acest sens, e de ajuns să parcurg "Actualitatea editorială" din revista dv. pentru a nu mă descuraja. În paralel însă am avut ocazia să constat, cu tristețe și revoltă, prezența sufocantă pe piață a aberațiilor pseudo-literare, a publicațiilor obscene sau pur și simplu insultătoare pentru orice intelect normal. Opinia curentă este că "dăm publicului ceea ce ne cere", și pînă la un punct au perfecta dreptate, dar mă gândesc la efectul toxic "cu întârziere", la pervertirea ireversibilă și răsturnarea unui sistem axiologic... în conștiința publicului larg. Am dat acest lung și semnificativ extras dintr-o scrisoare sosită, pe adresa noastră, tocmai din Bruxelles. Expeditorul e român, scrie versuri și este, după substanța și felul în care își articulează frazele, tînr. Abonamentul său la *România literară* expirînd în 26 septembrie, și neavînd siguranța că va dispune de fonduri pentru a și-l prelungi - iată de ce sunt silită să presupun că mă adresez lui, aici, în absență. Sper, totuși, într-o minune, că el va citi aceste rînduri pe care ni le-a solicitat, versurile sale fiind interesante, promițătoare. Un exemplu: *urcam în munți/ aproape în fiecare zi/ perspectiva era mai largă/ și comunicam/ prin ecouri/ prietenii se ascuțiseră/ îmi tăiau vorbele/ spunându-mi că nu e nevoie/ de vorbe mari. (Bogdan Mareș, Bruxelles)* □ Și, ca un făcut, din teancul de plicuri sosit în ultima vreme, extrag și citesc o a doua scrisoare care mă impresionează plăcut. Este și aceasta în măsură să mă îndreptățească în a crede că post-restantul se poate face singur din, uneori, numai citate din scrisori, inteligente, sincere, pasionate pledoarii din care cititorul rubricii va urmări poate propria lui stare de spirit, propria lui problematică exprimată limpede de un coleg necunoscut, de o persoană cu calități multiple care scrie și versuri și care nu știe ce să facă cu ele și cum să le trateze. Va fi scrierea de versuri semnului unei jenante slăbiciuni sau al unei boli de origine divină? Autoarea scrisorii are 20 de ani, e studentă la Filozofie, nu se considera un om *extraordinar de deștept*, crede că nu are acea istețime pragmatică atît de "en vogue" azi și nu citește în mod regulat *România literară*. Afirmă, de la bun început, că *poezia este o pierdere de vreme*, urmînd să demonstreze de ce i se pare așa, după ce, un timp, a crezut în funcția purificatoare a poeziei, după ce apoi a urât-o, a demigrat-o, și în final a *îngheșuit-o într-un colț cu preocupări indiferente*. Înainte chiar de a-i citi propriile poezii, mărturisesc că am gândit că are probabil motive serioase să se îndoiască, cu atîta brutalitate, de sine și de tot, dată fiind insatisfacția față de creația proprie. Să revin însă la scrisoare. *Am făcut*, spune tînră, *de la început afirmația (exagerată, firește) că poezia este o pierdere de vreme. În plus: e amăgitoare, viclenă, te lasă să i te dedici în întregime, dar ea ți se refuză constant... Ceea ce este mai grav, e că unii fac din poezie un ideal pe care îl urmăresc îndărjît o viață întreaga. Fără să-și dea seama că nu dispun de mijloacele necesare pentru a-l atinge. Se scrie azi îngrozitor de multă poezie de proastă calitate. Chiar cei care pun în poezie o speranță de transcendență se pierd în vicleniile unei arte care "nu se ia" cu proprie putere, ci "se primește". Mulți dintre cei care scriu poezie rămân doar "oameni din subterană", dostoievskian vorbind, și cînd spun aceasta nu mă refer la faptul că rămân necunoscuți împătimitilor versului, ci mă refer la nerealizarea efectivă a idealului lor. Și se întrebă: Ce se poate face? Ajungînd aici, nu am rezistat tentației de a amîna lectura scrisorii și m-am furișat spre foile cu versuri. Calitatea lor, așa cum am presupus, este în măsură să-i creeze autoarei starea de neliniște și disconfort. Inteligența se păstrează, alitudinea față de lucruri și întâmplări este vie, dar poezia, poezia e palidă, e neservită de un talent adevărat. Tot zbulciumul teoretic al autoarei este, deci, justificat. Ce se poate face? Un răspuns ferm nu se poate da. Autoarea este singura în măsură să-l gîndească, să-l precizeze, să-l accepte, așa cum l-a și formulat, pîrînd a se îndoii, dorind ca îndoiala să-i fie risipită de cineva: *Poate că ar trebui să fac din poezie un exercițiu mistic și să distrug orice compoziție imediat ce a fost scrisă... Oricum, din scris nu mă pot opri și nici nu pot avea încredere în entuziasmul prietenilor... Risc, totuși, o părere, autoarea avînd, cum se spune, condei și o inteligență stăruitoare. Dacă nu va fi o poetă mare, ea va fi cu siguranță un critic excelent, un om cultivat, lucid, frumos pe dinăuntru. Ea va fi un eseist, un filozof, un teoretician sensibil și avizat. Toate acestea fiind mai mult decît suficiente pentru a o menține fericită. Mă îndoiesc totuși că va fi deplin fericită, din cauza, poate, a acelei insesizabile cicatrice care va marca locul unde ar fi fost dorită poezia. (Deciu Mihaela, București)***

Editată de

România literară

- *Fundația "România literară"* director general Nicolae Manolescu;
- *cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă*

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Recomandarea 1201 pentru critica de artă

ÎNTR-O epocă în care problema minorităților naționale e agitată non-stop, cu sau fără teme, nu numai în România - așa cum în mod intenționat ni s-a implementat obsesia;

într-o lume în care orice trăsătură comună a unui grup de oameni (fie ei revoluționari, homosexuali sau pur și simplu femei) este subiect de legislație dedicată, dezbateri, marșuri și conferințe planetare;

într-un sistem de principii în care drepturile particulare par să fi devenit mai importante decât cele generale și oamenii nu mai luptă pentru egalitate ci, aproape exclusiv, pentru discriminarea pozitivă;

în acest sfârșit de mileniu în care se pledează pentru toleranță și ecumenism, o flagrantă discriminare a minorităților trece aproape neobservată. Domeniul ei de manifestare este arta. Înțelepciunea și experiența acumulate de-a lungul timpului n-au reușit încă să spulbere prejudecata existenței *genurilor minore*.

Coregrafia, teatrul și artele plastice nu cunosc, din fericire, această problemă. Critica de specialitate comentează cu aceeași seriozitate "Lacul lebedelor", dansurile populare și experimentele coregrafice stradale; montările clasice și spectacolele de happening; hiperrealismul, pictura naivă și arta non-figurativă - inclusiv tablourile monocrome.

Nu întâmplător, lucrurile stau cu totul altfel exact pentru artele pe care mai mare priză la public: *filmul, literatura și, mai ales, muzica*. În cinematografie s-a consacrat chiar o formulă dubioasă: film de artă. Se presupune, implicit, că producțiile care nu beneficiază de acest titlu sunt altceva, dar nu artă. Poate sunt produse industriale. Dar dacă arta, conform dicționarelor, este "ansamblul procedurilor utilizate pentru a stârni senzații și sentimente" (Larousse), atunci orice film este o operă de artă. Confuzia provine din asimilarea unei categorii cu o anumită parte a ei: sunt considerate "de artă" filmele dedicate subiectelor majore (sociale, politice, istorice etc.) și utilizând mijloace cât mai sobre. Realitatea este alta: așa cum există șuruburi bune și șuruburi proaste - dar toate sunt șuruburi, există opere bune și opere proaste - dar toate sunt opere artistice. Valoarea unui film nu depinde nici de subiectul său, nici de genul în care se înscrie. Există comedii geniale și filme istorice stupide. A susține că filmele SF, comediiile sau seriilele TV sunt minore înseamnă a considera

că *Dictatorul, Solaris* sau *Forsythe Saga* sunt inferioare, de pildă, față de *Numele Trandafirului*.

Definirea "genurilor minore" pornește însă și din alte două erori. În primul rând, se judecă statistic: majoritatea filmelor polițiste sunt slabe, exagerate, previzibile - deci genul nu merită atenția criticii serioase. Dar de când calitatea se judecă prin cantitate și de când arta e o problemă de medie statistică? În al doilea rând, cu o consecvență suspectă de oarece frustrări, se pune o egalitate între non-valoare și succesul de public. Altfel spus, adevărata valoare nu e accesibilă "maselor" - o judecată pe care mă abțin s-o comentez.

În literatură lucrurile stau foarte asemănător. Genurile non grata sunt aceleași: umor, SF, thriller, erotic etc. Există și o anumită ipocrizie, savuros sintetizată de un autor umoristic: "Critica care în intimizată râde cu gura până la urechi de Donald Rădoiul, tușește în pumn la vederea unei cărți de umor, ridică din umeri, dar nu ridică stiloul să scrie ceva". Nici de bine, nici de rău - este un gen minor, chit că i-a dat pe Ilf și Petrov, Jerome K. Jerome și Caragiale. De remarcat altă ciudățenie: un gen e minor doar atâta vreme cât vorbim de autori în viață. O dată trecuți în neființă, probabil că *Isaac Asimov, Stephen King* (un romancier excepțional care a făcut imprudența să se dedice genului horror) și chiar *San Antonio* vor intra în manuale.

Discriminarea cea mai șocantă se manifestă însă în muzică. Încercarea de-a o împărți în "clasică" și "modernă" e ridicolă, câtă vreme muzica simfonică există în ambele variante - extrem de diferite! Muzicologii nu par să aibă nici măcar curiozitatea de a cunoaște câte ceva din toate genurile, ignorând varianta *Emerson, Lake and Palmer* la *Tablouri dintr-o expoziție* (realizată cu profesionalism și cu tot respectul cuvenit), în schimb discută cu seriozitate despre cacofonii sonore "pentru timpan și xilofon", cu condiția să utilizeze instrumente simfonice și să se desfășoare pe scena unei filarmonici. Din orice punct de vedere le-ai privi (melodicitate, virtuozitate, sincronizare, emoție artistică), experimentele simfonice ultra-moderne sunt în dezavantaj față de un concert rock cinstit.

Discriminarea genurilor muzicale "minore" își are principala obârșie în necunoașterea lor. Criticii muzicali știu câte ceva despre *Michael Jackson* și

Loredana Groza dar, bănuiesc, n-au ascultat cu atenție adevărata muzică folk, country, hard-rock, blues sau jazz. Manipulând câteva automatisme (gălăgie, nebulie în sală, cuvinte sărace), ei refuză să afle că acestea acoperă doar o părticică din marea varietate a "minorităților". Cine a ascultat măcar o dată *Bob Dylan, Led Zeppelin* sau *Pink Floyd* știe că aceasta e o muzică extrem de elaborată, cu texte care merită publicitate în volume de versuri și cu o interpretare de înaltă calitate. Există, din fericire, și remarcabile excepții - dacă nu în lumea criticii, atunci chiar printre muzicieni: *Orchestra de Cameră din Paris* a avut în repertoriu *Michelle și Yesterday* ale *Beatles*-ilor, *Royal Philharmonic Orchestra* din Londra cânta acum două decenii cu *Deep Purple*, experiment repetat și la noi cu *Filarmonica din Iași* și fostul *Roșu și Negru*.

Pe scurt, a-i băga în aceeași oală pe *Chick Corea, Madonna, Brel, Jethro Tull, Gil Dobrică, Joan Baez și Prince*, sub genericul "muzică modernă", "muzică ușoară" sau "muzica aia", este, iertat să fiu, o formă de incultură. Sigur că există și multă muzică proastă, dar există în lume și multă mâncare stricată, ceea ce nu înseamnă că arta și gusturile culinare n-au evoluat. Evoluția, în artă, nu înseamnă nici creștere, nici descreștere, ci modificare și diversificare. Nimeni nu susține că *Bon Jovi* e superior lui *Brahms*, după cum e o trăznaie să afirmi că *Picasso* e mai bun decât *Rembrandt*. E altceva - și, ca lumea să meargă înainte, trebuie să fie altceva.

Cât despre mijloacele auxiliare (jocuri de lumini, costume tipătoare, fum etc.), acestea fac parte din arta spectacolului, racordată la gusturile contemporane. Nici a aduce pe scenă un elefant în *Aida* n-are vreo legătură cu muzica.

Teritoriul artei nu este limitat - e loc pentru toată lumea. Opere de slabă calitate, repet, există în toate genurile, și nu densitatea lor e semnificativă. Istoria, oricum, nu reține decât vârfurile - pentru zece ani sau zece secole, firește, de la caz la caz. Dar un critic care se respectă e obligat să cunoască, în domeniul lui de specialitate, măcar aceste vârfuri, în toate genurile, fie ele "majore" sau "minore".

Tudor Călin Zarojanu

Ocean

Un japonez printre români

DUPĂ ce și-a încheiat prelegerile la Universitatea din Würzburg - fusese invitat să predea două semestre - profesorul japonez Nambara se hotărî să ofere sieși și soției o răsplată. S-a gândit să se ducă în Spania, la Santiago de Compostela. În tinerețe, învățăcel la seminarul de istoria religiiilor din Marburg, pe urmele lui Rudolf Otto, mai fusese acolo unde a înțeles că marea catedrală a sfântului Iacov întorse roata destinului european pentru secole; mirajul Răsăritului păli, căile spre Orient se șterseseră, s-au pierdut.

Cineva, un coleg, i-a spus să se ducă în România: "Ei fac puntea spre voi." Profesorul Nambara, titular al unei catedre de istoria culturii, l-a crezut și s-a adresat unui birou de voiaje românesc care l-a blagoslovit cu ispite: rulmenți la Birlad, șampanie la Alba Iulia, textile la Iași și încă de acestea, mai multe. După ce a vizitat obiectivele propuse, savantul a comis pentru întâia oară în viață o necuviință: a fugit din program. L-am întâlnit la Agapia într-o forțotă de pelerini și parașiți. Căuta, cu un ibric în mână, pe cineva ce l-ar înțelege într-o

limbă oarecare. Soția lui se îmbolnăvise și dorea un ceai. I l-au făcut la stăreție, unde a și fost invitat să locuiască. Se mefia încă. În Grecia, la Sfântul Munte, anahoretii l-au dat afară, pe rînd, din mănăstiri, lămurindu-l că statutul său duhovnicesc e acela al unui cățel.

A doua zi - era după Paști - stăreța, la vecernie, i-a poftit pe amîndoi în strană, lângă ea. La sfîrșit, treceau oamenii să sărute icoana Învierii și mîna preotului. Alături, plini de gravitate, cei doi aplicau flexiunile politeții japoneze, zîmbeau și se înclinau în fața fiecărui credincios, dădeau mîna și repetau salutul pascal. O femeie povestea afară: "Au venit împăratul Chinei și împărăteasa Japoniei".

I-am luat cu noi în Maramureș, unde profesorul a descoperit pădurile, mărăguna și o vrăjitoare autentică, de la care a primit povești și buruieni. În anul următor a revenit în Europa. De data asta ne-a prezentat șapte caiete de notițe, desene, fotografii și a vrut să știe tot, să refacem itinerarul comun pe care eu îl trecusem de mult în pîcla uitării. Îmi aduceam aminte doar că la un coluciu pe plaiurile lui Bogdan Vodă, în timpul

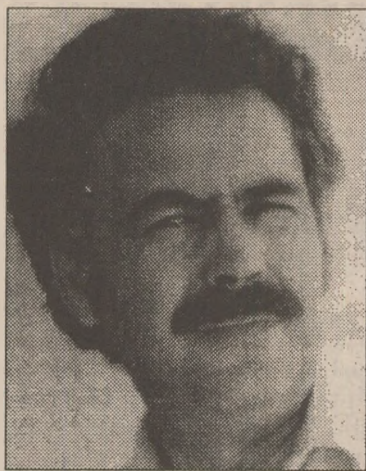
unei conferințe de fonetică dialectală, tot publicul adormise; numai ei - perechea japoneză - vegheau luînd harnici notițe și tresărind cu o vădită bucurie cînd vreo vocală velară exploda în gîtlejul savantului vorbitor. La al treilea drum în România i-am călăuzit spre Bucovina. La Putna, de hram, mulțimea fără număr, portul, cîntările bisericesti i-au impresionat. Așteptam împreună, în curtea școlii, un autobuz, ne uitam la lume, lumea se uita la noi. Deodată s-au auzit niște strigăte înfiorătoare. Trecea Vasile, bețivul, vîitîndu-se și blestemîndu-și patima. Șapte bărbați, agățați de el, nu reușeau să-i împiedice mersul oblu, din șanț în șanț. Cînd s-a apropiat de noi, a intervenit un milițian: "Duceți-l, măi, de aici, că-l văd străinii și ne facem de rîs." Profesorul mă rugă să-i traduc spusele vardistului. Mă executai. Atunci, soț și soție, într-o clipită, își puseră palmele pe ochi ca să nu vadă rușinea și abia cînd i-am asigurat că Vasile se pierduse printre poporani, și-au descoperit obrazul.

Ultima dată a venit cu o carte măiestrit tipărită. Un roman. Un învățat japonez, bolnav declarat incurabil,

poposește în România și e vindecat de o vrăjitoare. Aici, în pădurile carpatine, regăsește peisajul originar, descoperă eonii facerii sale dintîi. E un spațiu supraaglomerat de zîne, iele și vircolaci. Textul tradus în limbi occidentale ne-a părut cu ațit mai straniu cu cît avansam în lectură. La rîndul nostru, l-am tradus în românește. Cum o să reacționeze cititorii români, privindu-se în oglinda niponă, cît vor mai recunoaște din lumea lor de toate zilele? Și invers: ce-au priceput japonezii din preumblarea pe străinele meleaguri? Dar imagologia e o disciplină plină de învățături și se practică tot mai des. Într-un schimb de experiențe, ca să-l consolez, i-am povestit profesorului Nambara dificultatea sicilianului, întors de la Paris, să explice consătenilor ce e un lift. După multiple eșecuri, îl salvează o lămîie. O ia, o arată și întreabă: "Ce e asta?" - "O lămîie", se veselesc cerșorii. "Ei, un lift e cu totul altceva!" Acestea zise, am ajuns la concluzia că efortul traducerii e îndreptățit.

Paul Miron

Nicolae IOANA

Turnul lui James Joyce

poem

Micul golf

Seara faleza este cufundată în întuneric
dar noi ne plimbăm și mirosul de scoici
este mai tare decât oriunde. Ne așezăm pe
o bancă

în timp ce unul dintre noi coboară la vama
marină pentru schimb.
În timpane îmi bat ciocane, semn că
plafonul e jos
și în depărtare clipesc luminile, aud fâlfăitul
de aripi
al păsărilor ce se îndreaptă spre micul golf.
Apoi o apucăm prin parc să tăiem drumul
spre casă

în plasă cu șase sticle de bere Bavaria
lăsând în urmă feribotul și marea,
lăsând în urmă obeliscul de la întretăierea
străzilor Seville Place și Sherriff Street!...

Mâine, în zori

1.
Mâine în zori voi porni spre Turnul lui
James Joyce.
Voi pleca prin grădină traversând gazonul.
E atâta verde în jur până când
și oceanul e verde!

Voi fi liniștit nu trebuie să-mi purtați de
grijă.
Mâine în zori voi porni spre Turnul lui
James Joyce -
palma plină de galbeni, de monede de aur
deschisă în lumina felinarului din nuvela
al cărui nume nu mi-l amintesc...

Va fi o seară liniștită după o cină și mai
liniștită
cu James Joyce. Și voi vedea
palma plină de galbeni strălucind
în lumina felinarului... Poate mâine în zori!

2.
Bat din nou clopotele,
la televizor este o slujbă de protestanți
sunetele sunt atât de apropiate și totuși
par îndepărtate
la o fereastră de vizavi văd câteva femei.
Eu nu sunt singur. Eu niciodată n-am fost
singur.
My Lord, voi porni spre Turnul lui
James Joyce
chiar înainte de a spune Tatăl Nostru!...

Gazonul albastru, gazonul verde

Oh, iată din nou statuia cu umbreluță
și masa mea și fotoliul meu!
De aici până la gazonul de jos
pe care se află două canapele negre
este o distanță doar de câțiva metri.
De aici până la pomul înflorit, ireal
rătăcesc câini pe gazonul verde
și o pisică pe iarba cu flori mici și albe
pe un gard se cațără iedera spre un portic.
Un clopot bătă! S-a făcut ora douăsprezece.
Cât de repede a trecut timpul, cât de
repede a trecut viața!

Oh, iată din nou statuia cu umbreluță
și masa mea și fotoliul meu!
Gazonul albastru, gazonul verde!

Mâneci scurte

Mai erau pe acolo și câteva fete care îmi
zâmbeau
încă din avion. Le-am văzut seara
când bătea vântul și ploaia fină se cernea
prin aer în rochii cu mâneci scurte

pe când eu umblam îmbrăcat în fulgarin
și tot credeam că-mi va fi frig
și așa am plecat prin vechi suburbii
acum cu totul înnoite. SUNT UN OM
RĂTĂCIT, NU SFÂRȘIT!

voia să spună înfățișarea mea, chipul meu
îmbătrânit
deși voiam să spun că mai sunt tânăr.
Nu ești, voiau să spună cele în rochii cu
mâneci scurte,
nu ești, atât putem să spunem despre tine.
Și m-am întors în hotel
pe străzi, prin ploaie, prin vechi suburbii
SUNT UN OM RĂTĂCIT, NU SFÂRȘIT !

Periferie

Rătăcind prin oraș pe la periferie
mă voi întoarce la tine la Victor Hotel.
Oh, Doamne ajută-mă să fiu bun,
ajută-mă să te privesc cu alți ochi.

Voi rămâne pentru o vreme în holul
hotelului
și voi fuma liniștit. Pe urmă voi lua
liftul și mă voi opri la etajul doi.
Ajută-mă Doamne să nu greșesc etajul!

Ajută-mă să nu găsesc camera
să rămân un om întreg.
Ajută-mă să nu găsesc ușa
oh, Doamne ajută-mă să te privesc cu alți
ochi!...

Noapte bună, Domnule Nelson!

Niște irlandezi au pus o
bombă la Obeliscul lui
Nelson și în locul genera-
lului au așezat pe unul
de-al lor.

Noapte bună, Domnule Nelson!
Zi-i adio luptelor de pe mare,
zi-i adio luptelor de la Trafalgar cu
Bonaparte
și lui Lady Milton și în general războiului.
Noapte bună, Domnule Nelson!
Zi-i adio bulevardului O'Connell,
ar fi o nebunie să mai crezi într-o nouă
victorie
când statuia ta a fost aruncată în aer
de pe înaltul obelisc într-o clipită
cu puțin trotil și cu puțină îndrăzneală
s-a pus capăt luptelor de mare
s-a pus capăt la tot ceea ce tu ai vrut și ai
gândit.

Noapte bună, Domnule Nelson!
Zi-i adio luptelor de pe mare
zi-i adio luptelor de la Trafalgar cu
Napoleon Bonaparte
și lui Lady Milton și în general războiului!...

The James Joyce Tower

Ne îndreptăm spre The James Joyce Tower.
Mai înainte însă trecem pe la Misiune
unde instalați în fotolii de culoare incertă
bem cafea și whisky Jameson. Plecăm spre
turn
dar turnul este închis. În apropiere un
irlandez
turmentat face baie. Câțiva tineri se plimbă
pe faleză prin aerul rece.
Ne întorcem din nou la turn și batem și
batem
dar nimeni nu ne răspunde

CERȘETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Epigramă

Motto:

Iubito,
Am îmbaudelairit-o!

Anțart
Mă iubeai din părți.
C-o privire à la biche
Mă făceai afix.
Și puteai să-mi papi
Sufletul definitiv
C-o fiță din șlapi.

Mulțumesc tardiv!

Trupul tău dihotomic
Nu-mi mai zice azi nimic,
Hop șal!, hop șal!,
Pușchea pe limbuța ta.
Căci anume-am scris așa.
Că-i mai kitsch
Și cu lipici
Pe la ele,
La buzăle
Mari și moi
Cum doar Stepanida
Le avea stîmînd obida
Lui Evgheni
Din "Diavolul" de Tolstoi,
Din cauza jenii
Și-a lui Benedetto Croce.

Mulțumesc precoce!!

poate James Joyce, poate Buck Mulligan?
Dar coboară întunericul și ne întorcem spre
casă

lăsând totul pentru a doua zi.
Poate James Joyce, poate Buck Mulligan,
rotofeul
în mână cu un bul de gheață!...

Eau de toilette

Timpul e schimbător,
plouă și iese soarele
și din nou începe să plouă.
O apucăm pe străzi înguste
și ieșim pe bulevardul cu case ca de
zahăr ars
din asfalt ies aburi. Coborâm în fața
primăriei
și mergem mai întâi la bancă pentru schimb
apoi intrăm într-un magazin de unde ieșim
cu brațele pline de deodorante Dunlop și
eau de toilette
Dunlop, pudre Constant Caroll și rujuri
și intrăm în magazinul de vizavi plin ochi
de confecții pentru săraci de unde
face cumpărături Misiunea Română.
Dar timpul e schimbător,
plouă și iese soarele
și din nou începe să plouă...

Până când ?

Îmi amintești de o piață
cu două statui și două benzi de circulație,
cu mașini care trec în viteză
și cu o lume grăbită umblând printre case,
printre ziduri.
Aceasta nu e lumea mea și parcă totul aici
îmi e potrivit
până când și stopul de la colț se schimbă
tocmai când încerc să pun piciorul pe asfalt
ca să traversez dincolo,
până când și tu suflet al meu
până când apa, aerul, focul...

Corina Ciocârlie
Fals
tratat de disperare

hestia / useuri

Corina Ciocârlie, *Fals tratat de disperare*, Ed. HESTIA, Timișoara, 1995, 280 p., 2448 lei.

FALS TRATAT DE DISPERARE de Corina Ciocârlie este o carte neagră. Un exercițiu de disperare care devine însă, treptat, unul de acceptare a existenței. (Întimplarea face să scriu despre această "carte neagră" tocmai când se discută în ziare, la radio și la televiziune despre "cartea albă" a Securității. De ce albă - iată lucrul care mă nedumirește cel mai mult. Nu era ea de fapt o "listă neagră"? În emisiunea "La puterea a doua" (24 sept.) se vorbea și de așa-numiții agenți de influențare "pozitivă". De ce nu negativă, cum înțeleg că erau de fapt? Se vede că atunci când umbli cu cioara vopsită nici dracul nu e deloc negru. Dînd "la Războiul" documentul cu pricina, S.R.I.-ul nu dorește nici acum să înnegrească fața predecesoarei. Totul este alb, pozitiv și pur, mai puțin scriitorii). N-aș fi făcut această paranteză dacă ea nu ar fi avut legătură cu noutatea pe care volumul Corinei Ciocârlie o aduce în perspectiva asupra literaturii române, judecată cu preponderanță în latura ei albă, constructivă, sănătoasă, chiar și după ce autorii "nocivi" precum Arghezi sau Bacovia fuseseră reacceptați. Tînăra autoare caută, prin intermediul unor opere literare bine alese, "răul" din existență - căci discuția se poartă în plan ontologic, nu estetic. Luîndu-și drept sprijin filosofic disperarea cioraniană și kierkegaardiană (de unde, combinat și cu un strop de Odobescu rezultă titlul) Corina Ciocârlie merge spre rădăcinile răului existențial, zonă în a cărei reflectare scriitorii luau în discuție nu se mai diferențiază prea mult, fie că se numesc Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban, M. Blecher, Marin Preda, Sorin Titel, Gabriela Ada-

meșteanu, George Bălăiță ori Nicolae Breban.

Absurdul existenței se arată în *Falsul tratat...* printr-un evantai de teme enunțate de autoare încă din Argument: "grotescul nașterii și eșecul sinuciderii, tortura identității și agresiunea alterității, blestemul cuplului și disperarea singurătății, obsesia morții și urfutul nemuririi"(9). Și, desigur, boala, fiziologicul, tot ceea ce ține de trup, dar nu de frumusețea lui clasică, ci de mizeria lui modernă. Aventura "bietelor corpuri" (după titlul unui roman de Sonia Larian) este pusă, în prima parte a cărții, în relație cu spiritul... gregar, cu influența negativă a "turmei", apoi cu suferința datorată *cuplului* (capitolul "Ritmuri pentru nunțile fatale: «Eternul feminin» între privirea Meduzei și cîntecul sirenei"). Calitatea principală a acestei prime părți este de a construi câteva paradigme extrem de limpezi, de a găsi așadar rădăcina comună a variatelor concretizări ale absurdului, din cărți și ele foarte variate. Ceea ce presupune să ai simultan în minte, pînă în cele mai mici amănunte o serie (nu mică) de texte. Demonstrația se face aproape întotdeauna cu citate, astfel încît nu încapă îndoială că aceste rădăcini comune există și concluziile autoarei sînt reale.

Dovedindu-și de cele mai multe ori eficiența, demersul Corinei Ciocârlie are totuși două cusururi. Unul este, să zicem, inevitabil: atunci cînd ordonezi sau unifici ești obligat-uneori să-ți ajustezi exemplele într-un "pat al lui Procust" (operație vizibilă în capitolul despre Creangă, la care voi reveni). Cel de-al doilea se putea evita. Lipssește, în *Falsul tratat...*, contrastul. Este clar că pe Corina Ciocârlie au interesat-o doar chestiuni legate de "rău, absurd, disperare" etc. Dar pentru a le putea percepe mai exact era nevoie de comparație (cu

Cartea neagră și cartea albă La rădăcinile răului
 Trista aventură a "bietului corp" Etern fatalul feminin
 Dumnezeu lui Ion Creangă Revoltă și energie Exerciții de exorcizare

universul și personajele sadoveniene, de pildă, din care autoarea recunoaște că nu a putut alege nici un exemplu). Altfel spus, negru pe negru e mai greu de văzut decît negru pe alb. De aceea din această carte nu rezultă dimensiunea, intensitatea "negrului" afit în textele discutate cît și în literatura română în genere. Ai putea avea impresia că proporția e asemănătoare în romanele lui Blecher și în poveștile lui Creangă sau că toate personajele feminine (și pentru că sîntem în plan ontologic, toate femeile) sînt fatale, în sensul cel mai strict al cuvîntului, sau măcar terifiante, vampe sau vampiri.

În partea a doua a cărții sînt citați și citați, din aceeași perspectivă propusă la început, trei scriitori: Ion Creangă, Hortensia Papadat-Bengescu și Nicolae Breban. Ultimele două capitole sunt o probă de virtuozitate a autoarei (un simț critic scormonitor și artist în descrierea "unui mic personaj: Boala înstăpînită în celulă", 199 la H. Papadat-Bengescu și parcurgerea etapelor simbolice ale drumului lui Castor Ionescu spre "zid", la N. Breban). În schimb, capitolul despre Creangă, "Morală pagubei victorioase în «Poveștile» lui Ion Creangă" conține, încă de la început, o serie de afirmații discutabile. Că de Creangă se leagă poate cea mai bogată serie de prejudecăți de receptare (a se vedea pe această temă și cartea lui Mircea Scarlat) nu încapă îndoială și de aceea, probabil, autoarea se va fi simțit îndemnată să spulbere niște clișee (sau iluzii). Dar a-l pune pe Creangă în tipare cio-

raniene și a-l considera pe Dumnezeu lui Creangă un "mauvais démiurge" e hazardat. Citez, din debutul capitolului (173): "Căsnicia și maternitatea nu pot suplini (în lumea personajelor lui Creangă, n.m.) o absență originară, ireparabilă (...) Într-un univers al Răului generalizat (la Creangă? n.m.), viul caută noi forme de perpetuare, rezistente la teribila presiune a mediului; (...) Din tot acest haos bunul Dumnezeu e absent. În rarele momente cînd se lasă zărit, Creatorul își descoperă o față cinică și o minte sucită: «poruncesc să moară de acum înainte trei ani de zile de-a rîndul numai oameni tineri»". Să rămînem la această ultimă afirmație făcută pe marginea citatului din *Ivan Turbincă*. Numai "cinic și sucit" nu poate fi numit Dumnezeu din *Ivan Turbincă*, iar dacă dă porunca pe care o dă e numai pentru a încerca inima lui Ivan o dată în plus (prima oară o făcuse cu cele două carboave, ca să-l învețe pe "sfîntul Petre" că "De drumețul care cîntă să nu te temi"). Dumnezeu din *Ivan Turbincă* are "zîmbetul îndurător" al Dumnezeului din *Toderică*, povestea lui Negruzzi (1844), cu personaje și morală aproape identice. Este un Dumnezeu care nu pedepsește (cum i s-a întîmplat lui Creangă cu superiorii lui din ierarhia bisericească) după aparențe comportamentale, ci după sufletul fiecăruia, iar porunca pe care o citează Corina Ciocârlie ca să-i dovedească cinismul este dată de fapt în virtutea constatării inițiale: "ostașul acesta e om bun la inimă și milostiv", (deci nu va îndeplini porunca).

Revoltată (camusian), energică și, din fericire, "rea", cartea Corinei Ciocârlie se transformă într-un splendid exercițiu de exorcizare. Așadar o carte foarte bună care impune, încă o dată, numele Ciocârlie în critica românească.

de Ioana Pârvolescu

Relele lumii

CALENDAR

- 28.VIII.1909 - s-a născut *Asztalos István* (m.1960)
- 28.VIII.1910 - s-a născut *Constantin Salcia*
- 28.VIII.1915 - s-a născut *Irene Mokka* (m.1973)
- 28.VIII.1917 - a murit *Calistrat Hogaș* (n.1847)
- 28.VIII.1919 - s-a născut *Mikó Erwin*
- 28.VIII.1932 - s-a născut *Valentina Dima*
- 28.VIII.1944 - s-a născut *Marin Mincu*
- 29.VIII.1881 - s-a născut *N.Dunăreanu* (m.1973)
- 29.VIII.1946 - s-a născut *Ivan Covaci*
- 29.VIII.1961 - a murit *George Mărgărit* (n.1923)
- 29.VIII.1975 - a murit *Theodor Constantin* (n.1910)
- 30.VIII.1910 - s-a născut *Augustin Z. N. Pop* (m.1989)
- 30.VIII.1922 - s-a născut *Maria Zimniceanu*
- 30.VIII.1936 - s-a născut *D.Matală*
- 30.VIII.1942 - s-a născut *Alex. Protopopescu* (m.1995)
- 31.VIII.1915 - s-a născut *Andrei A.*

- Lilin* (m.1985)
- 31.VIII.1926 - s-a născut *Octavian Grigore Goga*
- 31.VIII.1927 - s-a născut *Dan Deșliu* (m.1992)
- 31.VIII.1927 - s-a născut *Radu Petrescu* (m.1982)
- 31.VIII.1933 - s-a născut *George Genoiu*
- 1.IX.1847 - s-a născut *Simion Fl.Marian* (m.1907)
- 1.IX.1901 - s-a născut *Marin Iorda* (m.1972)
- 1.IX.1922 - s-a născut *Gabriel Teodorescu*
- 1.IX.1941 - s-a născut *Alexandru Grigore* (m.1981)
- 1.IX.1944 - a murit *Liviu Rebreanu* (n.1885)
- 1.IX.1947 - s-a născut *Ion Mircea*
- 1.IX.1952 - a murit *Corneliu Moldovanu* (n.1883)
- 1.IX.1966 - a murit *Teodor Murășanu* (n.1891)
- 1.IX.1972 - a murit *Anișoara Odeanu* (n.1912)
- 1.IX.1989 - a murit *Tr. Ionescu-Nișcov* (n.1898)

EDITURA NEMIRA prezintă

SCRISORI DIN PROVINCIA DE SUD-EST de Ștefan Bănulescu

280 pag, 2800 lei

Purtînd subtitlul *O bătălie cu povestiri*, volumul de față adună treizeci și una de piese, parte deja apărute, dar și inedite grupate în secțiunile *Povestiri din Insulă* și *Povestiri din Muzeul Scrisorilor*. Provincia de sud-est imaginată de Ștefan Bănulescu este teritoriul mirific unde se încrucișează toate populațiile balcanice; le unește povestirea, participarea la peripețiile unui scenariu unic și captivant, desfășurat într-un timp de dincolo de vremuri. Alunecarea în fabulos lărgeste granițele realității, potrîvind-o după tiparele arhăității și ale unui soi de imaginar plurietic liber de orice constrîngeri. În octombrie 1980, Eugen Ionesco adresa o scrisoare Academiei de Arte din Berlinul de Vest în care consemna despre autorul *Scrisorilor...*: Acest scriitor pe care îl apreciez și-l admir este cel mai bun prozator român de astăzi... Dacă Ștefan Bănulescu nu este cunoscut încă pe plan mondial, asta se datorează faptului că scrie în română, limbă ce nu are o circulație universală.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26 - 38 BUCUREȘTI

O apariție de zile mari

DANIELA Vlasie se lansează ca scriitoare (strălucită) într-un climat literar impropriu primirii entuziaste. Cititorii (amatori și profesioniști) de azi nu au starea de sărbători necesară pentru a sărbători apariția unui mare talent. Romanul anterior al aceleiași autoare (*Sărbătoarea măslinilor*, publicat, în 1994 la Editura "Almanahul Banatului" din Timișoara) a trecut aproape neobservat, deși, în afară de faptul că este foarte bine scris, inaugurează și o temă: demoralizarea generației care și-a trăit (pierdut) adolescența în timpul lui Ceaușescu și care constată că nici după 1989 viața din România nu și-a regăsit firescul. Este foarte probabil, în aceste condiții, că și romanul recent apărut, *Biserica*, mai valoros decât primul, va fi ignorat. Dacă se va întâmpla

Daniela Vlasie, *Biserica*, roman, profață de Alex. Ștefănescu, București, Ed. Universul Babel, 1995, 144 p., 4000 lei.

asa va fi ca și cum un nufăr alb ar înflori într-o zi ploioasă pe un lac pustiu, în absența martorilor.

Deși nu are decât o sută treizeci și două de pagini, romanul cuprinde foarte

multe întâmplări, ca o epopee. Cine ar vrea să-l rezume ar scrie, în mod paradoxal, un text mai mare de o sută treizeci și două de pagini, pentru că n-ar putea reedita performanța de concizie și de dinamism narativ a Danielei Vlasie. Autoarea dispune parcă de un corn al abundenței epice din care scoate la nefârșit noi și noi situații: comice, tragice, banale, exotice, verosimile, fantasmagorice, inteligibile, misterioase. Identificăm o structură epică de roman picaresc - episoadele se însumează, generate de inventivitatea inepuizabilă a hazardului -, dar similitudinea se limitează la atât pentru că, spre deosebire de un roman picaresc, *Biserica* nu rezultă din plăcerea naivă de a născoci tot felul de peripeții, ci exprimă în mod deliberat o viziune asupra existenței.

Povestind, la persoana întâi, ce întorsături neașteptate ia viața ei, protagonista romanului, fiica unui bărbat bogat (care poate fi în egală măsură un feudal sau un activist al PCR) și a unei femei lipsite de autoritate în propria ei casă (care poate fi în egală măsură un castel sau o locuință pusă la dispoziție de gospodăria de partid), ni se înfățișează ca o ființă cu o voință puternică, dar incapabilă totuși de a se realiza, din cauza unui mediu absurd și, prin aceasta, ostil. Vedem parcă o înotătoare de mare clasă nimerită într-un torent uriaș și capricios, care o întoarce pe toate părțile ca pe o păpușă de cârpă.

Eroina romanului vorbește cu luciditate și cu sarcasm despre eșecul fiecăreia dintre încercările sale de a atinge absolutul. Are o vervă neobosită și, mai ales, o veselie rea, de om condamnat. Ea ratează experiența dragostei

filiale, a prieteniei, a creației, a căsătoriei, a maternității, a prostituției, a singurătății. Numai aceea a morții îi reușește deplin. Este o moarte care seamănă cu o răstignire - răstignirea unui Christ feminin pe propria sa umbră:

"Apoi am simțit cum îmi crește umbra. Pornea din vârful tălpilor întinzându-se încet pe asfalt ca o reptilă neagră și rece. M-am oprit. Umbra, ajunsă la mărimea obișnuită, s-a oprit și ea. M-am așezat în genunchi. Umbra n-a îngenuncheat. A rămas dreaptă pe asfaltul fierbinte. Și m-am întins peste ea.

Veste vremea să mă odihnesc."

Foarte impresionant, zguduitor, este episodul în care se relatează experiența procreerii unui copil, din perspectiva unei femei (și nu din aceea, triumfalistă și mitologizantă, a bărbatului, predominantă în literatura română). Protagonista romanului povestește cu câtă gravitate s-a angajat în alegerea unui partener pentru zămisirea primului ei copil și cu câtă ușurință i-a zădărnicit destinul această exigență:

"Cheful se terminase deja, fusese probabil scurt și intens, casa era cufundată în liniște, musafirii dormeau buștean și am colindat prin camere în căutarea unui pat liber, dar n-am găsit nici unul, toate erau ocupate de grupuri, cupluri sau individuali, așa că, până la urmă, cu oasele rupte de atâta dansat, m-am întins și eu lângă un individual. Acesta m-a mirosit probabil prin somn, m-a strâns în brațe și mi-a hârâit tandru în ureche:

- Unde ai fost, iepuraș, te-am căutat toată noaptea.

N-am apucat să-i explic că nu eram eu iepurașul, că m-am și trezit acoperită de el

și, mult prea obosită ca să opun rezistență, m-am abandonat cu speranța că astfel va adormi repede și-am să mă pot odihni. Numai că adormind a început să sforăie atât de sonor încât m-am văzut nevoită să mă târâi până la mine acasă unde am căzut brusc într-un somn fără vise."

Un copil zămislit cu un bărbat necunoscut, beat și somnoros, care nici nu-și va aduce aminte vreodată că în noaptea respectivă a fecundat o femeie, aceasta este varianta oferită de viață în locul celei ideale, visate de eroină.

După ce timpul literar mohorât de la noi va trece, despre acest roman se vor scrie, probabil, zeci și zeci de comentarii critice. Vor fi evidențiate numeroase semnificații discrete ale textului, ca și nebănuitele resurse de farmec ale stilului Danielei Vlasie (inclusiv umorul: într-un castel transformat într-un fel de azil pentru artiști, "118 sfori întinse de la un zid la altul serveau pentru uscarea miilor de batiste fleșcăite de sudoarea crației"). În ceea ce mă privește, deocamdată, îmi fac doar datoria de a scrie *la timp* despre remarcabilul, surprinzătorul roman *Biserica*.

P.S. Daniela Vlasie s-a născut la 6 aprilie 1967 la Galați, iar în prezent este profesoară de engleză la Timișoara.

Debut târziu

"L-AM cunoscut pe Ionel Ciupureanu - explică Nicolae Manolescu în scurta, dar entuziasta sa prezentare - cu mulți ani în urmă, când Eugen Negrici l-a trimis la mine. De la prima lectură, mi-am dat seama că e vorba de un poet adevărat, puternic și original. Numai că versuri întunecate, mizantropice, «baco-viene», ca ale lui, nu aveau căutare în vechiul regim."

Așa se explică de ce poetul (născut la 5 septembrie 1957 în comuna Coșovei din județul Dolj) a reușit să publice o carte abia în 1994, la 37 de ani. El nu și-a abandonat niciodată dispoziția sumbră, nu a simulat nici măcar în treacăt, ca impozit pentru cenzură, optimismul.

Refuzul radical și energetic al realității, formulat în multe cuvinte și cu o lipsă de coerență specifică unui om sufocat de indignare, îl propie pe poet mai mult de Caraie decăt de Bacovia. Ionel Ciupureanu nu consemnează dezolat, cuprins de un fel de paralizie, absurditatea

existenței, ci persiflează tăios valorile care i se propun sau i se impun:

Ionel Ciupureanu, *Pacea poeziei*, versuri, prezentare de Nicolae Manolescu, Craiova, Ed. Ramuri, 1994, 60 p., 1000 lei.

"adio frați/ dulce e viața/ dumneavoastră ați vrut-o domnule/ să mulțumim durerii tovarăși/ adio// ce necaz ce manie ce vârstă/ vântul se sparge/ e încă bine// morții se îmbată cu ligamente de ceară/ se lustruiește plătină/ se gesticulează/ îmi aduc aminte sub iarbă/ așa-i obiceiul." (*E încă bine*).

Multe poeme iau turnura unui coșmar, oferind o paradă de ipostaze ale degradării și de metamorfozări monstruoase:

"Lună moartă înainte de a muri/ Căutând un mort? Să-l descumpună morții/ Tinerii mei muribunzi/ Prostituatele mele// Fericiții ardeau în/ Întunericul sifonierului/ Câni și cățele/ Cățele și drojzii/ Devastând pajiștea de creier/ Devorându-mi creierul cu încetineală mămico// Și lumina aceasta de scrum/ Pângărită cu frunze/ Și legănarea morților sub perne/ Cerșind borcane cu monștri/ Și ochi/ Și unelte pentru a străpunge acești ochi" (*Morții în cer*).

În versurile lui Ionel Ciupureanu (absolvent al Facultății de Electromecanică din Craiova, în 1980) se simte și o adiere de amatorism, care face poezia sa neasemănătoare cu aceea a reprezentanților deja recunoscuți ai generației optzeci. Autorul nu nimerește dintr-o dată cuvintele, astfel încât abia prin acumulare se creează o atmosferă. Această stângăcie este însă ea însăși, într-o oarecare măsură, elocventă, ca neîndemânarea unei persoane care, din cauza nervozității, nu reușește să-și tragă repede mânușile pe degete.

Cărți primite la redacție

- Mihail Crama, *Copil la Curțile Române*, poezii, volum postum, București, Ed. Eminescu, 1995, 138 p., 3000 lei.
- Ion Luca, *Ierfa care creează*, ediție îngrijită de M. Cosmescu Delasabar, Bacău, Ed. Deșteptarea, 1994 (cuprinde textele unor conferințe pe teme religioase), 196 p., 2000 lei.
- Pavel Chihaiia, *Itinerarii artistice*, texte difuzate inițial la programul "Perspective europene" de la "Europa Liberă", Danemarca, Ed. revistei "Dorul", 1995, 106 p., preț neprecizat.
- Horia Bădescu, *Ronsete*, poeme, grafica volumului: Călin Stegerean, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 1995, 64 p., preț neprecizat.
- Paul Eugen Banciu, *Casa de pânză*, roman, Timișoara, Ed. Excelsior, 1995, 284 p., 4182 lei.

- Nicolae Esineneu, *Disciplină mondială*, versuri, Chișinău, Art & X, 1995, 348 p., preț neprecizat.
- Nicolae Sârbu, *Ascultând ceasornicul în baie*, 77 de poeme proză, Oravița, Ed. "Silva", 1995, 92 p., 1040 lei.
- Nicolae Sârbu, *Cochetăria cu fulgerul*, versuri, Reșița, Ed. Timpul, 1995, 72 p., 1530 lei.
- Marius Bunea, *Vidul blestemat*, poeme, Pitești, Ed. Calende, 1995, 64 p., 1500 lei.
- Cortez Constantinescu, *Hărți pentru marile descoperiri*, versuri, Timișoara, Ed. Marineasa, 1995, 92 p., 1800 lei.
- Remus Valeriu Giorgioni, *El-Ariel* basm modern, Lugoj, Ed. Lugojpress, 1995, 40 p., preț neprecizat.

Când filozofii scriu science-fiction

CÂND filozofii scriu science-fiction, precum Karel Capek, rezultatul e un eseu-parabolă de bună calitate, poveste ironică de bătaie lungă, citibilă și peste decenii. Pornind de la Spinoză, după care în univers nu există decât o singură substanță, "absolut infinită" (Dumnezeu) și de la "urmasul" său, Leibniz, pentru care materia se compune din unități spirituale (monade), luând peste picior materialismul dialectic, Capek nascococește un Carburator care arde materia până la ultimul său reziduu, divinitatea descătușată. Un fel de fabrică de Absolut, care aruncă în lume pe de o parte energie mecanică, pe de alta, sub-

stanță divină. Numai că toți cei atinși de "radiația" miraculoasă o iau razna: oameni serioși, burghezi onorabili, încep să procească, să vindece schilozii prin simplă atingere, să predice credința neprecupețită... Nici un material nu o poate izola: nici nisipul, nici operele pozitivistilor, nici teancurile de ziare sau culegerile de cântece patriotice, nici stenogramele dezbaterilor în Parlament...! Zadarnic i se propune lui Dumnezeu un contract: "ne luăm angajamentul să Vă fabricăm cu discreție, fără întrerupere, într-o cantitate asupra căreia vom conveni; în schimb, Domnia Voastră se angajează să renunțe la orice manifestare divină, pe o rază de

atâția și atâția metri de la locul de producție..." Epidemia religioasă nu poate fi oprită; se contaminează însuși ministrul de război, care îndeamnă soldații la pace veșnică, milionarii își donează averile, relațiile economice de piață devin inutile, supraproducția, lipsa de interes pentru muncă sugerează eșecul comunismului. Evident, Biserica se vede nevoită să ia măsuri, fiindcă "nici credincioșii, nici atei nu au nevoie de un Dumnezeu adevărat și activ".

Ceea ce - în anul 1921, la scrierea cărții - Capek numea, zâmbind pe sub mustață, "bolșevism religios", poate fi recunoscut astăzi drept tăvălugul păgubos al comunismului, la dezlănțuirea căruia autorul n-a mai fost martor (moartea sa a survenit în 1938). Dar cine nu se înfioară descifrând, *in nuce*, ironizarea "înaltului nivel al dezvoltării forțelor de producție pe baza științei și tehnicii înaintate", a societății fără clase, pe deplin și isteric egalizată? Cine nu tresare descoperind intuiția ecumenismului, pe care sfârșitul acestui secol pare a-l aștepta ca pe o salvare, dar care, dacă ar fi să acceptăm viziunea scriitorului, este la fel de inutil (și primejdios) ca orice principiu egalizator...?

Însă, dacă e să credem până la sfârșit intuițiile lui Capek, finalul rămâne optimist: carburatoarele producătoare de Absolut vor rămâne doar amintire, rămășițe prin câteva "vizuini" frecventate de vagabonzi, oameni fără căpătâi, precum speluncile unde se fumează opium. Vor fi interzise. Vor fi "împotriva ordinii publice".

Un Făt-Frumos în industria...

SCRISĂ în 1925, aproape în aceiași ani ca și *Fabrica de Absolut*, povestea Selmei Lagerlöf, *Charlotte Löwensköld*, face parte dintr-o lume radical diferită, din alt tărâm. Lină curgere de legendă, zbatere nordică de destine aprioric învinse. Ca și cum, de sub ghețuri, palide ierburi ar încerca să răzbească spre o lumină nu întotdeauna îndurătoare.

Povestea de dragoste între Charlotte, orfană crescută în casa unui pastor, și Karl-Artur, studentul care și-a descoperit vocația preoției, e o variațiune lentă pe tema sacrificiului fericirii omenesti pentru împlinirea dragostei de Dumnezeu. Tânărul rupe logodna spre a nu-și umbri vocația, ba, mai mult, voind să-și afirme credința nesmintită în Dumnezeu, jură să ia de soție pe cea dintâi care îi va ieși în cale. Aceasta va fi precupeța Anna Swärd. Orgoliul îl oprește să dea înapoi, își reneagă părinții, ignoră suferințele mamei. Fanatismul său inuman nu are acoperire, fiindcă dragostea de Dumnezeu nu s-ar cuveni să fie distrugătoare, ci aducătoare de împăcare, de iubire.

Așa cum observă Alexandru Sever într-o amplă și bogat documentată prefață (în care sunt comentate toate scrierile Selmei Lagerlöf, demers important, multe din operele autoarei fiind dependente unele de altele prin greu detectabile fire), "e suficient să observăm cum imaginează Selma Lagerlöf fericirea eroilor săi, pentru ca să-i descifrăm numaidecât preferințele. Căci în repartitia fericirii, preferința ei merge acolo unde umanitatea eroilor e mai profundă." Charlotte cea nedreptățită are parte de un Făt-Frumos industriaș, bogătașul Schagerström, care nu e însă doar proprietar de averi și castele, ci și o ființă nobilă, cavalier desăvârșit, delicat. Adevărată apariție medievală în straie de burghez.

Povestea, în fond blând-

Selma Lagerlöf, *Charlotte Löwensköld*. Roman. Tălmăcire din limba suedeză de Maria și Petre Banuș. Prefață și tabel cronologic de Alexandru Sever. Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, 321 p., 3800 lei.

demodată, deși verosimilă, în linia dramelor care se petrec, neștiute, în cercuri închise, beneficiază de o traducere pe măsura intensității poetice a textului. Maria și Petre Banuș s-au lăsat furăți de plăcerea istorisirii, conturând o lume venerabilă, totuși neliniștită, culori calme, prin care străbate uneori strigătul lui Munch: "Avea impresia că oricine ar locui în acea casă, s-ar simți obligat să aibă o comportare calmă și demnă. Nu și-ar fi putut niciodată închipui că tocmai el, Karl-Artur, va alerga într-o zi către poarta cea albă, agitându-și brațele în văzduh, cu pălăria pe-o ureche, scoțând strigăte scurte, răgușite."

Strigătul răgușit, chipul palid, cortegiul de personaje fantomatice: basmul cel blând din nord ascunde o magmă mereu gata să izbucnească.

"Această miere-etruscă..."

DE unde se trag etruscii, cu cine erau înrudiți, veneau ei oare din lumea sumerianilor, au existat atestări ale limbii etrusce și înainte de anul 700 a.Chr. (faimoasa inscripție din Lemnos nu era într-o arhaică etruscă)...?

Pentru români, faimoasele versuri călinesciene ("această miere-etruscă/ în care doarme-o veche, zaharisită muscă...") au făcut din respectiva civilizație simbolul arhaicității. O curiozitate care depășește nevoia de argumente științifice îndeamnă la lectura cărții lui Giuliano și Larissa Bonfante, scriere captivantă, care, de altfel, n-a fost gândită doar ca studiu științific. Cu traducere, notă asupra ediției și note de Dan Slușanschi, unul dintre cei mai importanți clasiști ai României de astăzi, cu un succint dar erudit "Cuvânt înainte" de Ovidiu Drimba, volumul cercetează "enigma" etruscă în primul rând din punct de vedere lingvistic și istoric. Urmând metoda "cultural-istorică", autorii trasează o introducere în studiul limbii (alfabetul și răspândirea), evocă inscripțiile bilingve și glosele, trec în revistă ipotezele pronunțării limbii etrusce, dedică un amplu capitol gramaticii,

Giuliano Bonfante, Larissa Bonfante, *Limba și cultura etruscilor*. Traducere, note de Dan Slușanschi. Cuvânt înainte de Ovidiu Drimba. Editura Științifică, București, 1995, 223 p., 3500 lei.

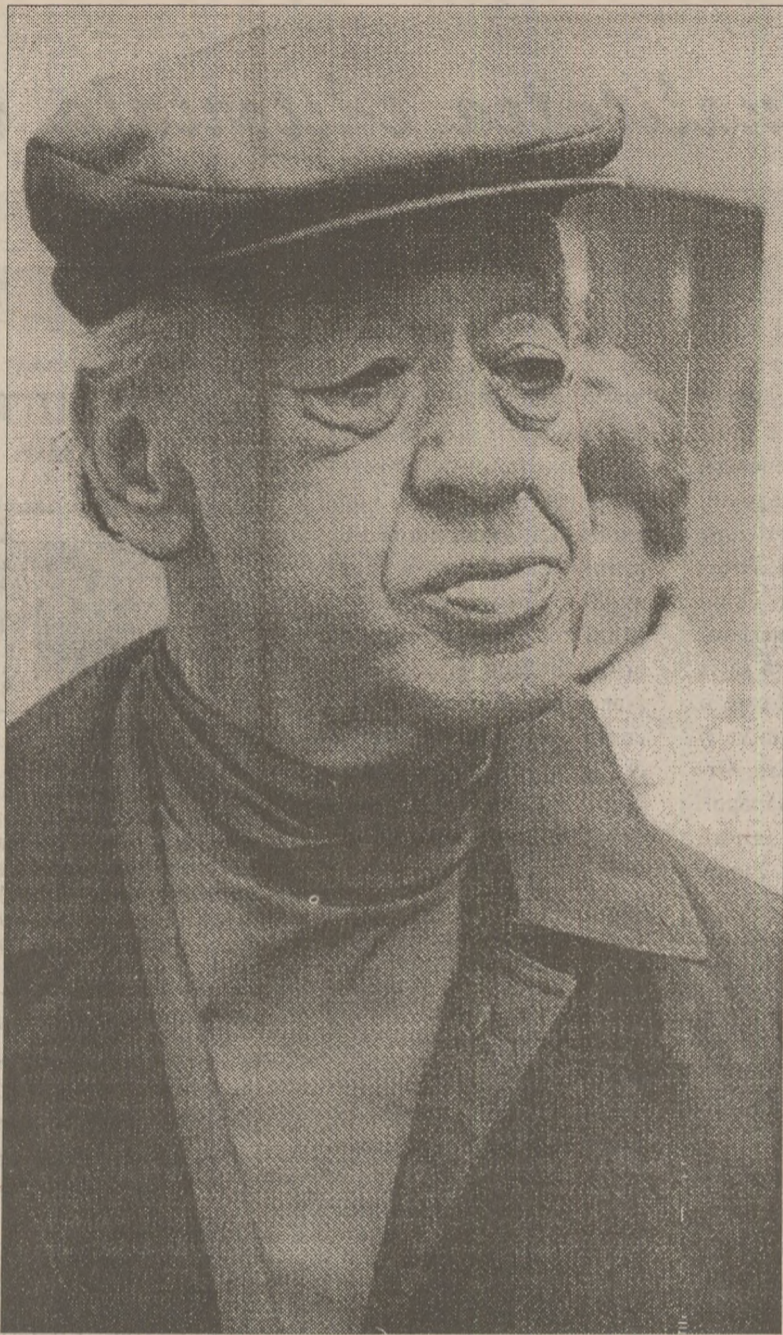
îndeosebi vocabularului, notează cele cunoscute despre rune. Câteva "Texte și materiale" reunesc numele lunilor (astfel, aflăm că, de pildă, septembrie era *Caelius*, octombrie se numea *Chosfer*...), nume de cetăți, de figuri mitologice.

În "mierea" pietrificată căutătorul de identitate europeană va desluși o civilizație aristocratică, datorare celei grecești, totuși profund originală. Tipic etruscă este, de pildă, haruspicina, exemplificată prin "ficatul de la Piacenza", cu cincizeci și două de nume de divinități. Adevărare a cuvintelor lui Dionis din Halicarnas: "...de vreme ce el se află a fi un neam foarte vechi și nu este asemenea nici unui alt neam, nici ca limbă, nici ca fel de viață".

Cărți primite la redacție

- John Updike, *Vrăjitoarele din Eastwick*, traducere de Corina Popescu, Ed. Nemira, 1995, 319 p., 6000 lei.
- Frederico Mayor, *Memoria viitorului*, traducere de Cristina Hăulică, Ed. Fundația Culturală română, București 1995, 174 p.
- Emmanuel Robles, *Vinarea licornei*, traducere de Petre Lascu, Ed. Univers, 1995, 191 p., lei 4000 lei.
- Dieter Schlesak, *Zile acasă*, roman, traducere și prefață de Victor Scoradeț, Ed. Fundația Culturală Română, București, 1995, 435 p., 7.500 lei.

INEDIT

Un personaj: E

Magazine littéraire pe luna septembrie conține un Dosar dedicat lui Eugen Ionescu. Alături de ample fragmente din interviul realizat de Gabriel Liiceanu (în traducerea lui Marie-France Ionesco), de notele de regie ale lui Lucian Pintilie pentru *Jacques sau Supunerea*, de un interviu cu regizorul Jorje Lavelli, sau de texte de exegeză ale operei ionesciene. Dosarul cuprinde și un text inedit de Eugen Ionescu, pe care îl oferim la rîndul nostru cititorilor *României literare*.

André Coutin, autorul volumului *Ruptures de silence* - convorbiri cu Eugen Ionescu - recent apărut la Editura Mercure de France, a avut de-a lungul anilor privilegiul de a cunoaște ceea ce el numește "activitatea onirică" a lui Ionescu, și a primit chiar încuviințarea de a consemna visele pe care scriitorul i le povestea în cursul întrevederilor lor. Descoperim în prezentarea făcută de André Coutin ca și în amintirile realizatoarei Elisabeth Gille publicate în cadrul aceluiași Dosar, un Eugen Ionescu consecvent cu sine și cu personajul din vis, un Eugen Ionescu contradictoriu, paradoxal: refuzînd comunicarea, dar comunicînd totuși cu plăcere, ținîndu-și interlocutorii în suspans pentru a le oferi în cele din urmă surpriza unor emoționante dezvăluiri. (M.V.)

Un vis al lui Eugen Ionesco

L-AM ÎNTÎLNIT prima dată pe Eugène Ionesco prin anii '60, în timpul unei repetiții cu trupa lui Nic Bataille. Eram tînăr pe atunci, iar pe preții mă amuzam mai mult decît a contemporani. Mă mîndream de fa nu-i citesc decît pe cei mor... L-am văzut adă-confidență făcută de au Cîntăreței chele m-a făcut să-mi sc părerea. "Știi, dacă voi avea su acesta nu se va datora decît neînțelegeri legate de opera mea." A am început să-l citesc ca pe un viitor sic, dar l-am pierdut din vedere pe o

L-am căutat din nou, mult mai t după ce fusese ales membru al Academiei Franceze. Miercurea, lipsa sau nu de la ședința pe dictionar, luam masa împreună. Mal itatea lui ascundea o neliniște cresc "Extraordinar, spunea el, cît de m poate da de lucru criticilor temă comunicării! - Este neînțelegeră cum vedeți odinioară, pe m succesului? - Fără nici o îndoială."

Una dintre puținele sale cronic au zguduit conștiința intelectualilor tru apărarea libertăților amenința Europa a rădus deodată gravitatea în versațiile noastre. În sfîrșit, lua cuv și un "savant".

Întoarcerea lui S

"MERG de-a lungul zidurilor orașului. Sînt acoperite cu afișe de spectacole ale căror titluri le descifrez de departe. Mi se joacă mai multe piese. Cum? Tot asta. Apoi cealaltă care nu mai fusese reluată de la crearea ei. Mă apropii. Ionescu. Mereu același autor. Dar pe afișe se mai vede încă un nume: Schäffer. A semnat regia tuturor spectacolelor. Nu, nu sînt piesele mele, sînt visele mele vechi care au intrat în repertoriul teatrelor lumii. Un rînjit în spatele meu. Mă întorc. Îl recunosc pe bărbat după cicatricile de pe obraz: urma unei arsuri de culoarea whiskeyului. Lovitură de bici, vîrf de sabie? Dispare între timp. Nu mai este pedagog, maestru de balet, rabin cu barbă neagră. Este un bărbat la modă, un fel de delegat oficial din partea Culturii, producător și distribuitor al viselor mele în întreaga lume. Nici un spectacol nu poate fi prezentat într-un loc public fără intermedierea lui. El singur reprezintă un soi de agenție literară și artistică al cărui monopol pare că se întinde de la Est la Vest, asemenea Imperiului colonial sovietic care cîștigă neîncetat teren făcînd pată de ulei pe mările occidentale. Numele lui a fost șters de pe afișe. Îmi dau seama că zidurile sînt cele ale unei cazărmi. Din ea iese un soldat cenușiu ca și zidurile, are cicatricea lui Schäffer. Este forța oarbă, încăpățînată, de care mă izbesc neconștient, Schäffer îmi face semn să-l urmez. Iese din zid și mă cheamă de partea cealaltă. Simt că și eu aș putea să

trec prin piatra pînă atunci de nepătruns, dar refuz.

- Vino, insistă bărbatul negricios, eu sînt tineretea ta, pe partea asta abia dacă ai șaptesprezece ani.

Ei, doar n-am să mă las prins într-o cursă atît de grosolană. De cealaltă parte a zidului mă așteaptă moartea, moartea mea. Zidul acesta care se înalță în aproape toate visele mele reprezintă limitele mele. Trebuie să mă abțin să-l străpung. Risc să descopăr neantul. De partea asta cel puțin sînt sigur de clipa pe care o trăiesc. Numai prezentul contează.

Schäffer vrea să mă facă să uit că zidul acesta al plîngerilor mele mă apără de distrugere, de întoarcerea în haos. Este un geniu bun, un dragon celtic, înger catolic. Vocea seducției. Toată arta convingerii clandestine. Anestezistul suprem.

"A sosit ceasul atît de mult așteptat încît vă pierdușei speranța. Eu sînt cel cu ajutorul căruia veți visa în sfîrșit Visul Absolut. Respirați, respirați. Veți adormi și veți trăi, în vis, că aveți răspuns la toate întrebările."

Stau întins pe pat într-o celulă, de partea cealaltă a zidului: Schäffer, plutind în sutana imposturii, mă anunță că mi-a fost desemnat din oficiu ca avocat. Îmi demonstrează că singurul sistem de apărare constă în a-mi susține vinovăția. "Trebuie să ne recunoaștem greșelile." Mă asigură că va fi un excelent avocat pentru că mă crede vinovat.

- Teatrul nu era adevărata dumneavoastră vocație. Ați devenit autor dramatic prin repetarea unor fapte, o piesă, un succes au adus după ele o altă piesă... V-ați lăsat invadat de teatru. V-ați redus activitatea de creație la exercitarea cu talent a unei profesii.

- Și ce să fac?

- Cum, lipsa de energie, atitudinea de lasă-mă-să-te-las, lenea... nu sînt oare greșeli civice?

- De douăzeci și cinci de ani mă simt copleșit de o cumplită oboseală.

- Nici măcar n-ați profitat ca să vă bucurați de viață, să vă înveseliți și să vă destindenti.

- Nici măcar nu m-am odihnit. Boala mea, germenul acesta morbid, este îndoiala. *La ce bun?*

- Lucid cel puțin. Erai dintre aleșii cărora li se cere imposibilul. Dar ai lăsat timpul să treacă. Dacă te-ai fi antrenat să escaladezi, munții ți s-ar fi părut mai puțin inaccesibili, mai puțin amenințători.

"Stai inert, prostrat".

"Prizonier al propriei ființe, ai refuzat să te eliberezi de tine însuși și să te ocupi de alții... Ai renunțat la tine, numai la tine nu. Invers trebuia să procedezi."

Zidul cu ferestruică ce dă spre culoarul penitenciarului dispare în culise. Niște infirmieri solizi îmi împing patul pe roțițe pînă la vorbitor. Sala este amenajată ca o curte de tribunal. Inevitabilul Schäffer, președintele curții, poartă robă de doctor

Honoris Causa și tocă de hermină magistratului.

Îmi dau seama că m-au îmbrăcat în costumul verde de academician. Nu lipsește nimic. Pe cap am bicornul. Sabia de mareșal este în teaca ei. Mă ridic pentru a spune cine sînt. Cu gest de indulgență episcopului președintele mă scutește de "acuză ridică-te!"

- Rămîneți culcat, domnule Ionesco. Adresarea cu "domnule" este semn că procesul a fost judecat.

Un grefier dă citire actului

Eugen Ionesco (al

gen Ionescu

Anii 1980. Greviștii de pe șantierele vale din Gdansk înfruntau în Polonia gigantul comunist. Mîna de fier era pe la casa Brejnev o probă-test. Diviziile blindate din Germania de Est făceau anevre de intimidare. Fizicianul Andrei harov avea domiciliu forțat în orașul orki. Tinerii soldați din armata sovietică se împotmoleau fără voia lor în Afganistan.

Tăcerea îngăduitoare a intelectualilor încezi mă exaspera. Nu înțelegeam de erau mai puțin indulgenți față de dicțiunile de dreapta decît față de atentatul drepturile omului adus de vîntul din

Confortul intelectual se sprijinea pe maniheism polarizat. "Trădarea vanților", titlul acesta mă obseda. Se elungea cu ipocrizie, lăsînd impresia că tul este indiferent.

Cine arbora emblema Solidarității? O detă de varietăți. De ce nu un scriitor, filozof? Cine milita pentru Saharov? Ște actori. Nu era mai degrabă acestul profesorilor de la Collège de ance?

Am vrut să port discuții mai serioase Eugen Ionescu despre "fiziologia fasmului". Nu s-a eschivat. Și atunci am ut parte de adevărata surpriză, ca o urnare. Omul care accepta să vorască făcea acest lucru chiar într-un oment cînd era mai înclinat ca nicio-tă să se închidă în tăcere.

În cursul acestor convorbiri plămînale, m-am aflat în contact direct fondul său de nesfîrșite tristețe. Toate ndurile pe care mi le-a comunicat atun-au fost smulse voinței sale de a tăcea atunci încolo.

La nici una din întîlnirile noastre, Ionescu nu omitea să se refere la activitatea sa onirică, domeniu care mi se dezvăluia ca o sursă de inspirație esențială din care își hrănea neconținut imaginarul. Mă uimea capacitatea lui de a-și descifra visele. E adevărat că le evoca în special pe cele care reveneau obsesiv. Cel mai frecvent dintre vise era și cel mai îngrijorător. Vorbea despre el avînd grijă să păstreze misterul. Personajul principal era un anume Schäffer. Înger sau demon, foarte ambiguu, puțin inchizitorial, mai degrabă persecutorul decît protectorul său.

Intrîgat, mărturisesc că îl îndemnam să-și dezvăluie visul cel mai secret. Încetul cu încetul, am devenit complici. Puteam să jur că nu lipsea mult să-l folosească drept resort dramatic. Într-o bună zi îl va pune în scenă pe inevitabilul Schäffer.

Poate că era doar o iluzie, dar începeam să cred că grăbeam, fie și numai puțin, desigur că nu geneza, dar distribuția viitoarei piese. Ca provocator sau ca avocat al diavolului, eram și eu destinat să figurez în piesă.

Înregistram spusele sale răzlete care schițau psihodrama: un fel de proces imaginar, de judecată de apoi. Și, cu asentimentul său, le-am reprodus. O piesă inedită de Ionescu? Desigur că eu însumi visasem așa ceva. În ziua în care a murit, am recitit aceste pagini și l-am simțit foarte aproape.

André Coutin

1971. La primirea în Academia franceză

Lecția de la Thoiry

ERA, dacă îmi amintesc bine, pe la începutul anilor '80. O producătoare îndrăzneată și cu darul convingerii mă angajase într-un proiect ambițios care consta în realizarea unor interviuri cu cîțiva scriitori de renume din aceeași generație, pe teme identice: (...) copilăria, dragostea, războiul, literatura etc. Paradox care îl încînta, Eugen Ionescu fusese ales pentru a reprezenta imaginea "scriitorului francez".

(...) Producătoarea ținea neapărat să fac în așa fel încît Ionescu să-și spună părerea mai ales în legătură cu lumea modernă, cu informatica: dar din păcate el nu prea deosebea un calculator de un fier de călcat, iar gnoza îl preocupa mult mai mult decît comunicarea de masă. În plus, mai aveam de întîmpinat o dificultate, și nu dintre cele mai neînsemnate; scriitorul se afla într-o perioadă de profundă depresiune psihică, astfel încît cu greu se putea obține o frază de la el.

Contactele au fost mai degrabă bune, contrar așteptărilor, iar lui Ionescu nu-i dispăcea de altfel ideea că televiziunea se arăta interesată de persoana lui, pentru că nu fusese unul dintre răsfațații ei. Fapt pe care îl explica prin rațiuni politice: era vremea miterrandismului, iar el se mîndrea de a se declara mai de dreapta decît era în realitate. Prima zi de filmare în schimb a fost un dezastru. Trebuia să trecem să-l luăm pe Jean-Louis Barrault și să mergem împreună la Grădina zoologică de la Thoiry ca să ne interpzeze o scenă din *Rinocerii*, în prezența autorului și a modelului său. Dar dimineață, Barrault ne-a întîmpinat cu un fular în jurul gîtului și cu o ceașcă de ceai în mîna. Ne-a spus că seara avea spectacol și că se temea de o răceală.

Am plecat totuși, într-o splendidă limuzină. Ionescu și cu mine în spate, suncetistul și operatorul îngheșuiți pe locul din față, lîngă șofer. (...) Ionescu răspundea întrebărilor mele puse cu sfială într-un ritm din ce în ce mai lent care trebuie să fi ajuns la două cuvinte pe minut cînd a coborît din mașină și s-a cufundat într-o tăcere desăvîrșită, față în față cu rinocerul care l-a privit și el pe scriitor și a tăcut. Rinocerului i s-au lungit falcile, la fel și lui Ionescu. Și s-au privit, așa, cîteva minute, în tăcere. Operatorul filma în disperare cerul

nemișcat, iar suncetistul nu întregistra nici un sunet. A trebuit să luăm totul de la început.

În continuare, lucrurile nu puteau decît să se înrăutățească. Din fericire, - le rog pe Rodica și pe Marie-France Ionesco să mă ierte! - am înțeles repede că tranchilizantele pe care medicii i le prescriau cu generozitate autorului meu nu puteau nicidecum să-l facă mai vorbăreț dar că, în schimb, puțin alcool l-ar face mai vioi. Am intuit acest lucru la Thoiry cînd în mizerabilul restaurant cu autoservire al Grădinii zoologice, a profitat de lipsa soției lui pentru ca, ridicînd o sprînceană, să schimbe paharul lui cu apă cu al meu în care aveam un bordeaux destul de prost. De atunci, am stabilit un cod. După vreo două ore de lucru, îi spuneam: "Domnule Ionescu, mi se pare că ați obosit, ce-ar fi să plimbăm puțin cîinele?" Barmanul de la *La Coupole* ne aștepta cu sticla în mîna. Ionescu se ducea în cabina de telefon ca să bea discret, în vreme ce eu țineam cîinele de lesă. La întoarcere, era în plină formă și reluam ședința.

Restul a mers minunat, ca în vis. Ionescu a fost nostim, profund, fermecător, trist și sincer. I-a cucerit pe elevii unui liceu, care, evident, nu auziseră niciodată de el, și se temeau groaznic de venirea lui. A acceptat să joace la teatrul Huchette rolul profesorului din *Lecția* împreună cu fiica sa în rolul elevei. Mi-a trecut cu vederea micile agresivități politice. Și în ciuda producătoarei mele care îmi făcea semne ori de cîte ori începeam filmările, nu am pronunțat niciodată în fața lui cuvîntul "calculator".

În ultima zi, în timp ce tehnicienii își strîngeau materialul, m-am așezat pe jos, lîngă fotoliul lui. M-a întrebat: "Sînteți mulțumită de cele două săptămîni? Ați fi vrut să mai fac ceva, și n-am făcut?" "Da, i-am răspuns cu. Să jucați chiar dumneavoastră *La Lacune* în costumul adecvat." E vorba de scheciul în care un academician, întorcîndu-se acasă, află că a căzut la bacalaureat. Doamna Ionesco s-a opus categoric unei asemenea idei, temîndu-se ca soțul ei să nu fie prea ironic la adresa confrăților lui: "Lasă Eugen, ce-ar să creadă despre tine?" "Rodica, i-a spus el, te rog, costumul, sabia, bicornul, cămașa și papionul." "Chiar și cămașa și papionul", a șoptit ea. Pentru că rar se întîmpla ca Eugen Ionescu să iasă din veșnicul său pulovăr alb, pe gît. S-a îmbrăcat așadar, s-a postat în fața oglinzii și a spus pe de rost scheciul, cu bicornul pus invers și prefăcîndu-se că nu reușește să vîre sabia în teacă.

Nu știu dacă am reușit să transmit în acest text admirația și duioșia pe care mi le-a inspirat Ionescu. Tot ce pot să spun este că atunci cînd îmi închipui cum voi pași pe tărîmul celălalt, mă văd regăsindu-mi diversi prieteni foarte dragi, în atitudini familiare, unii sorbind cîte o înghițitură de whisky și jucînd cărți cu țigara în colțul gurii, alții discutînd la nesfîrșit despre haikuul japonez sau despre filmele din Malaezia. Dar îi voi vedea mereu pe Ionescu și pe Cioran, unul cu privirea lugubră și cu pălăriuța pe cap, celălalt cu ochii jucăuși și cu părul cărunt zbîrlit, amîndoi mergînd cu mîinile la spate pe aleile Grădinii Luxembourg schimbînd replicile cele mai cinice și mai dezabuzate din lume în vreme ce statuile din Grădină le întind amfore care nu sînt pline cu nectar ci cu un turburel rece.

Elisabeth Gille

Traducere de Marina Vazaca

Schäffer

zare, cu vocea monocordă a lui Paul udel spunîndu-și textul în fața interților.

Patul meu este pe alocuri moale ca Pival roman, tare ca o piatră de mînt sculptată, rece ca o masă de rație.

Înșir una cîte una greșelile iaționiste ale tovarășului Ionescu.

Primele nu sînt decît insulte neo-iniste scoase de pe calculator. "Aliat ctiv al burgheziei reacționare, nt fascist, dușman al clasei muncire, neutralist, anarhist de dreapta, ifreudian, academician al noncon-

formismului..." Ultima parte a acuzării în schimb atinge punctele sensibile ale îndoiclii și neliniștii.

- Suferă de rinocerită acută, este prizonier al micului univers ionescian. Este condamnat să se repete fără să creadă în semnificația cuvintelor.

Interogîndu-mă, Schäffer schimbă rînd pe rînd măștile zilei: binevoitor, socialist, revoluționar pur și dur, militant incoruptibil, ministru în funcțiune și palavrăgiu de serviciu. În sfîrșit, inchizitor. Schäffer:

- Mărturisește, nu-ți prea plac piesele tale și totuși ai sentimentul că personajele tale trăiesc în afara ta. Nu ești sigur de nimic și totuși te simți vinovat de a fi rivalizat cu Dumnezeu.

- Teatrul este arta supremă care răspunde cel mai bine nevoii mele de a crea universuri.

Mărturisirea vinovăției mele.

Ședința se suspendă. Înainte de deliberarea Curții, Schäffer singur mă vizitează în celulă. Îmi propune un tîrg. Dacă îi accept condițiile, îmi va obține achitarea.

"Vă vorbesc ca un tată."

Tocmai asta detest cel mai mult la el. El este Tatăl. Hydra totalitară.

Are vocea mieroasă. "Numai o semnătură în josul acestui formular, și veți fi salvat." Ce îmi propune?

Pacea sufletească, dispariția neliniștii, în schimbul libertății.

Ultima invenție a lui Schäffer. Noul pact...

Eugen Ionescu

(stînga), în 1933.

O biografie despre Lucian Blaga

BIOGRAFIA unei mari personalități e, cu siguranță, (aici vorbește biograful din mine), genul cel mai dificil al istoriografiei literare. Privirea analitică de sus nu este posibilă. Autorul (biograful) trebuie să pătrundă în intimitatea structurii

bine, să mă instalez, în receptarea cărții, numai pe podiumul meu de istoric literar familiarizat cu "obiectul" studiat, ci pe scaunul de parter al cititorului obișnuit, care știe mai puțin sau deloc viața marelui poet (mai ales clișee de manual). Sînt convins că pentru această categorie densă de cititori cartea va fi o revelație binefăcătoare, călăuzindu-o, cu profesionalism, pe cărările, adesea tainice și întunecoase, ale vieții lui Lucian Blaga. Dar și cititorul avizat găsește aici zone acum mai atent și înțelegător puse în lumină poate pentru prima oară. E, aceasta, semnul sigur al izbînzii.

Nu are rost să rezum sau să repovestesc viața lui Blaga. Voi încerca să mă opresc asupra unor momente mai acute. Copilăria și adolescența sînt, în general, bine cunoscute. Fiu de intelectual (preot) care citea, în nemțește, mult, inclusiv pe Kant, copilul Blaga a fost mezinul unei familii cu mulți copii, printre care se cuibărise, amenințător, morbul ftiziei. Copilăria și adolescența nu i-au fost ușoare, deși a studiat la școala primară germană din Sebeș și la liceul românesc "Andrei Șaguna" din Brașov. A vădit aplecare spre lectură și creație de timpuriu. Nenorocul a voit să absolve liceul în vara lui 1914, adică înainte cu cîteva săptămîni de izbucnirea primului mare război. Asta i-a fost fatal. A trebuit, pentru a scăpa de încorporare, să amîne frecventarea Facultății de Filosofie, aciuindu-se la Seminarul Teologic din Sibiu. A crezut că războiul se va termina repede. N-a fost să fie. A terminat Seminarul dar nu a dat și examenul pentru practicarea preoției. Și asta nu numai pentru că nu era credincios (în adolescență se declarase ateu, avînd ca model chiar pe tatăl său). Dar în acești trei ani va studia, mai mult pe acasă, multă filosofie, matematică, biologie, literatură universală și românească. Va ajunge student în Filosofie la Viena, cu un regim, ca și la Seminar, mai mult de "privatist", citind enorm și scriind (începuse să publice încă din anii liceului) de zor, poezie, filosofie (mai ales aforisme) și izbutind s-o cucerească pe aleasa inimii sale, Cornelia Brediceanu, care i-a fost iubită, soție și sprijin.

Sinuoasă, aprig de nedreaptă și complicată i-a fost cariera literară. După debutul fericit din 1919 (cu sprijinul extraordinar al lui Sextil Pușcariu), aproape simultan, cu *Poemele luminii* și *Pietre pentru templul meu*, extraordinar primit (inclusiv, mirare, de Nicolae Iorga), urmează catastrofa. În ciuda faptului că verbul i se purifică și linia ascendentă ne apare azi cu evidentă, al doilea volum de poezie (1921), *Pași profetului*, e întîmpinat cu răceală și ostilitate, tonul dîndu-l Nicolae Iorga, apoi asociindu-se M. Dragomirescu, Gh. Bogdan-Duică (care se va purta cîinește cu poetul, tratîndu-l ca pe un inamic și, personal, insultîndu-l efectiv opera), M. Ralea (din partea grupării de la *Viața Românească*). De aceeași primire glacială au avut parte volumele de filosofie și cele de teatru. Poetul a trăit, în acei ani, care au fost destui, pînă prin 1928, o cumplită dramă. Se adevărase intuiția familiei Brediceanu, care nu fusese de acord cu căsătoria Cornelinei cu poetul, care, în 1919, era, totuși, o mare promisiune. N-a izbutit să intre în învățămîntul universitar, cum spera, la întemeierea Universității românești clujene (cu ajutorul lui Pușcariu), pentru că n-avea doctoratul. În 1924, cînd avea doctoratul și s-a prezentat la examenul de

Semnal teatral

DE CURÎND a apărut numărul 2/1995 al publicației bimestriale a UNITER, "Semnal teatral", editată de Editura UNITEXT și "Departamentul Presă-Informații-Relații" al Uniunii Teatrale din România. Această nouă revistă despre teatru, al cărei director este criticul de teatru Marian Popescu, are o structură bine determinată, cu rubrici fixe la care colaborează importanți oameni de teatru. Mult mai omogen, mai legat decît precedentul, mi se pare acest număr de informație și actualitate teatrală, care reușește să facă mai puțin vizibil decalajul între data redactării textelor și cea a apariției lor pe piață. Asta poate și pentru că pare să aibă o temă - organizarea teatrelor și spectacolelor în România, și nu numai - care este anunțată încă din "Editorial"-ul semnat de Marian Popescu și urmărită consecvent de rubrici extrem de interesante: "Document" - *Schiță de program* de Camil Petrescu, *Proiect de organizare a teatrelor și spectacolelor în România* de Ion Sava; "Ancheta" - *Ce se întîmplă în teatrul românesc? II*, realizată de Remus Andrei Ion, anchetă la care răspund Dina Cocea, Nicolae Scarlat, Alexa Visarion, Ion Mănzatu, Emil Boroghina, Victor Ioan Frunză, Traian Petrescu, Horațiu Mălaele, Serafim Duicu, Constantin Măciucă, Ion Caramitru, Mircea Ghițulescu, Victor Ernest Mașek, Vladimir Găitan; "Correspondență din Sofia" - *Prăbușire economică și dezvoltare artistică: paradoxul teatrului bulgar* de Kalina Stefanova, tînră critic de teatru și editor din Bulgaria. O incursiune pertinentă în lumea actuală a teatrului german realizează Victor Scoradeț la capitolul "Despre interpretare". Participant la Festivalul german de dramaturgie contempo-

rană - Stücker '95, Victor Scoradeț analizează mecanismul prin care teme și personaje clasice se regăsesc recurent în texte dramatice actuale și dau naștere pe scenă unui adevărat teatru contemporan. Despre "Limbajul teatrului" puteți citi în eseu lui Iuri Lotman, tradus de C.C. Buricea-Minarcic. Deși subiectul propus pentru discuție, este incitant, *Un model unic al teatrului românesc?*, analiza Mirunei Runcan își diluează convingerea ideilor într-un limbaj nu foarte explicit, oarecum întortocheat. Un bogat material informativ, depășit însă ca actualitate, în cazul spectacolelor românești (majoritatea realizate în stagiunea trecută), găsește cititorul în numeroase rubrici, ca "Publicații teatrale", "Scena europeană", "Mapamond teatral", "Semnal editorial", "Info-Uniter". 11 rezumate de piese noi românești și străine alcătuiesc "Sinopsis"-ul din acest număr. O nouă întîlnire dinamică și profundă cu regizorul Alexandru Dabija o prilejuește amplul interviu *Cît mai trebuie să tot explicăm nevoia de schimbare?*, realizat de Marian Popescu. Personalitatea incandescentă și incomodă a lui Alexandru Dabija, frămîntările, obsesiile, preocupările sale ca om de teatru complex se urmăresc cu sufletul la gură într-o destăinuire alertă, spontană, actuală și directă. Pentru o largă circulație a revistei în circuitul internațional, cîteva dintre materiale sînt traduse în engleză și franceză. Așadar, "Semnal teatral 2/1995", în aceeași prezentare grafică a scenografei Adriana Grand, adică 94 de pagini despre teatru, pentru numai 1500 de lei. (M.C.)

semnal teatral

Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, vol. I., Editura Libra, 1995

existențiale a celui evocat, să se confunde cu ea, retrîndu-i durerile, prăbușirile, deruta, chinul, puținele bucurii sau împlinirile, cîte sînt într-o biată viață de om, chiar dacă ieșită din comun. Se întîmplă adesea ca personalitatea evocată să voiască să te îndrepte pe căi ei favorabile, prin autobiografiile de ea închipuite. Veghea trebuie să fie mereu trează, verificînd, prin documente în sprijin (corespondență, acte, evocări ale altora, presa vremii), fiecare segment pentru a reconstitui, obiectiv, ansamblul. De fapt, obiectivitatea nu e posibilă, biograful, cum spuneam, ajungînd, adesea, să se confunde cu eroul. Dar, oricum, o confruntare, prin alte surse documentare, a autobiografiei (întregi sau fragmentare), e absolut necesară. Dl. Ion Bălu, după ce a scris *Viața lui G. Călinescu*, cu experiența dobîndită, se apropie, acum, de aceea a lui Lucian Blaga. Primul volum, care reface drumul vieții lui Blaga de la naștere pînă prin 1935, a apărut în acest an care a omagiat centenarul marelui scriitor și cugetător. Aici dl. Bălu a beneficiat de existența *Hronicului și cîntecului vîrstelor*, asemenea mie, de autobiografia lui Maioreșcu semnată Soveja (în cartea mea despre viața marelui critic) sau de romanul *În preajma revoluției* (autobiografic), în cartea despre viața lui C. Sferie. Cum spuneam, acest avantaj se transformă adesea într-un greu handicap, fiecare relatare trebuind să fie bine verificată. Dl. Ion Bălu izbutește, de cele mai multe ori, să biruie acest handicap, oferindu-ne o biografie creditabilă. Cartea, s-o spun de la început, nu e, har Domnului, o biografie romanțată, ci o reconstituire biografică în care, uneori, harul expresiv se lasă convocat în mod fericit. Acele capitole, paragrafe sau pagini din carte trezesc mai mult interes (să spun și artistic), fără a putea spune că celelalte sînt terne și cu totul placide. Biograful a știut să găsească, pe întreg traiectul, tonul și registrul potrivite, izbutînd, de aceea, să realizeze o carte bună, în care reconstituirea vieții să se însoțească, cu folos, cu delectabilul. Nu trebuie, știu

docență, pur și simplu comisia (Bogdan-Duică, Ion Paul, Ștefănescu-Goangă, M. Dragomirescu), după ce s-a înrunit cu greutate, a decis să amîne examenul *sine die*. A fost, de fapt, respins la examen. Filosofia lui nu era prizată, socotită aberant mistică și, oricum, necanonică. Iar Blaga dorea o catedră de estetică. Degeaba au fost toate demersurile lui Pușcariu. Blaga a fost ținut departe de Universitate. Și tocmai atunci își pierde și slujbele sale de ziarist, ajungînd, în 1924-1927, să devină, la Lugoj, întretînător soției, care era medic stomatolog. Zările se întunecaseră total pentru el. Și continua să scrie, ca un halucinat, teatru (pînă în 1927 publicase cinci piese de teatru), investind încrederea toată în dramaturgia sa. Care fiind un teatru de lectură, nu izbutea să ajungă la rampă, nefiind reprezentată. În ciuda faptului că publica în *Gîndirea*, apoi și în *Adevărul literar și artistic* (prin 1920 și în *Viața Românească*), în *Viața literară*, conjurația în jurul operei sale era densă. Nu se poate spune că Blaga a început să se îndoiască de vocația sa. Dar semne de întrebare apar. Va mărturisii, mai tîrziu, că cei trei-patru ani de autoexil la Lugoj au fost anii săi cei mai fertili pentru înălțarea, apoi, a celebrilor sale trilogii filosofice. Fără slujbă, cu slăbănoagele venituri recoltate de pe urma scrierilor sale care nu se vindeau (*Meșterul Manole*, nemaigăsind editor, l-a imprimat pe cheltuiala sa), stătea ziua toată cufundat în lectură, meditînd. Obrocul asupra poeziei lui Blaga s-a ridicat tîrziu, prin 1928-1929, cînd noua generație a marilor critici interbelici (Călinescu, Cioculescu, Streinu, P. Constantinescu, Perpessicius) au căpătat autoritate și au izbutit, prin cronicile lor, să-l impună pe Blaga drept ceea ce era, un foarte mare poet. Rămăsese însă cu o atît de apăsătoare spaimă de critica literară încît,

o știm din corespondența poetului, tresăla la orice recenzie favorabilă (chiar a unui tînră fără nume), grăbindu-se să-i mulțumească cu mari elogii ce azi sună jenant.

Disperarea din 1924-1927 (poate mai dinainte instalată) trebuia curmată măcar prin găsirea unui rost material. A obținut - cu proptele venite din partea familiei Goga și a cumnatului său, diplomatul Caius Brediceanu - postul în diplomație (ce îl ceruse și îl obținuse încă în 1921, dar pe care a sîrșit, atunci, prin a-l refuza). Era un post modest de atașat de presă (denumirea de atunci a atașatului cultural), pe care l-a ocupat timp de 11 ani, la Varșovia, Praga, Berna, Viena. Evident, în acești ani, a continuat să scrie, elaborînd partea cea mai mare din trilogiile filosofice, teatru, poezie. Dar slujba (cum se vede și din cartea d-lui Bălu, din cartea d-lui Turcu nefericit intitulată *Blaga sau fascinația diplomației* și, mai ales, din ediția d-lui Pavel Tugui, care adună toate rapoartele diplomatice ale poetului) nu a fost deloc o sinecură, poetul fiind un funcționar sîrguincios. Aici, în acest despărțămînt al cărții pe care o comentez, dl. Ion Bălu și-a lărgit inutil paginile, rezumînd, după ediția d-lui Pavel Tugui, activitatea diplomatică a poetului, conferind acestui capitol al XI-lea nu știu ce aer de proces verbal anost și fără culoare. Nu pot să închei fără a pomeni de înclinația biografului spre stilul pompos sau ceremonios, "înalț" intelectual. Mă opresc aici. Nu înainte de a spune, încă o dată, că biografia lui Blaga (sau acest prim volum al ei) scrisă de dl. Ion Bălu este o bună monografie de istorie literară. Îndrăznesc să văd în asta un semn de revitalizare a disciplinei noastre, care, cine știe?, poate își va reveni din apatia în care somnolează de cîteva ani buni.

Ipostazele poetului

AM ÎNCHIS, tulburat, după ce am citit-o de la coadă la cap - așa cum cred că se și cuvine când e vorba de o antologie de autor - ultima carte semnată de Arthur Porumboiu: *Calea jertfei*. Mărturisesc că n-a fost o lectură confortabilă, deși cartea adună, în principal, texte cunoscute, despre care am mai scris. De altfel, o *lectură critică* nici nu poate fi facilă, mai ales când îți asumi, din capul locului, dificultatea unei grile noi de interpretare, aceea a unei priviri de sus și, deci, a descrierii unor "figuri spirituale" care reprezintă, mă rog, *siglele* unei viziuni poetice.

Procedând în acest fel, se înțelege că a trebuit să fac abstracție de o sumă de slăbiciuni semnalate deja și de mine și de Alexandru Protopopescu (prolixitatea pe spații mici, absența expresiei poetice particulare în compunerile excesiv de reflexive...). A trebuit să nu mă las impresionat de unele texte pentru selectarea cărora poetul a renunțat la exigențe estetice elementare (mai ales cele inedite, din finalul cărții, sufocate de o retorică goală, sau mișunând de banale declarații naiv-filosofice. *Ploaie rece, enervantă ca un interogatoriu, Seară sălbatecă, Îngere, de ce ridici sabia?, Îngere, și-am auzit pașii, Așteptarea mea, Stare de insecuritate, Un singur cuvânt* etc. etc.). Așa cum am închis ochii, nu de puține ori, atunci când senzorii mi-au semnalat diverse influențe, nu destul de asimilate, din marii poeți. (Iată, de pildă, o ciudată "combinație" de Macedonski, Eminescu și Blaga, ușor de sesizat din aceste versuri: "În palmele luminii mișunau frăgezimi/ Liliacul înflorat de sine/ și-n sufletul meu miresme venind din vechime/Ah nu mai auzeam amurgul/care ne limpezește/.../Să ne bucurăm: liliacul s-a deschis în lumină/.../ acum stelele nu mai învață să moară/acum eu însumi sunt duh/.../ Acum suntem atât de fragezi/orice rază ne poate răni" - *Călătoria liliacului deschis în lumină*; sau iată-l aproape transcris cu fidelitate pe autorul *Necuvintelor*: "Sunetul nenăscuților venind spre noi și bandajându-ne cu catifea dulce auzul/aerul ce-l respiră nenăscuții și unde numai floarea roșie, nedestrămată de timp, crește - *Lucrarea vieții*).

Dincolo însă de aceste zone de umbră, în care puterea de invenție a poetului se află, cum s-ar zice, în suferință, mi s-au impus treptat, limpezi și puternice, ipostazele, două, în care poezia lui Arthur Porumboiu își

învinge complexele și ajunge să se simtă la ea acasă, viguroasă și originală. Sunt, firește, ipostaze-emblemă care îi definesc, totodată, și partea de *impuritate* care ține, nu-i așa, de biografia, de existența poetului în sensul în care vorbește, definind poezia ca *pură*, Eliot.

Prima ipostază definitorie este cea a luptătorului, iubitor de fast și spectacol. Trebuie să ni-l închipuim pe poet, în această variantă a firii sale capricioase și instabile, crâncen și sălbatec sub luminile reflectoarelor, ca la o corida, gata de luptă, dar c-un zâmbet ironic pe buze, provocând și așteptând să fie provocat, fiind pe rând când matadorul, când taurul sângerând, scuturându-și muticolorele "los banderillos". Iar "capa corta", prin culoarea ei ațătoare, nu poate fi decât o echivalență norocoasă pentru felul cum poetul își gândește, în această ipostază, cu violență și cruzime, poezia. Înțelegem, acum, de ce el și-a mințite de o vreme îndepărtată când "sângele lui se bucura de existența stelelor" (*Stare de mi*). De ce, după *ploaie*, el vede pământul pătat "de sângele fecioarei", și simte, în aer "o răsuflare... precum elixirul verde/vănat de sub pleoapele morților tineri". Moartea însăși e un spectacol, iar poetul e "un luptător în ultima gală". El "ucide timpul, timpul și bucuria" (*Vânătoarea antică*). Din așteptarea lui "știi să se-ngroașe palmele morții" (*Din așteptarea mea*). Un spectacol care se reia mereu. Corida e fără sfârșit. *Umbrele* celor care pregătesc arena de luptă "aduc topoarele și săbiile". "Ochii inocenților, translucizi ca împărățiile morții, îl privesc pe luptător. Sub cupole antice, lângă roșii frontoane, se ridică săbiile și țipetele se rostogolesc în pulberea năclăită de sudoare" (*Vântul mai trecea din când în când pe acolo*)...

Cealaltă ipostază, definind latura contemplativă a personalității sale, visătoarea și gustul (sau cultul?) izolării și al singurătății, mi-a fost sugerată de o întâmplare. Eram cu poetul pe o plajă încă sălbatecă, din imediata apropiere a plajei *Modern*, și priveam marea. Mirarea mea - să-l întâlnesc, pentru a doua oară într-un interval de câteva săptămâni. Nu mi-l închipuim pe asceticul, ursuzul meu "prieteni" (ghilimelele vor să sugereze că ceva anume, dincolo de pasiunea comună, pentru poezie, ne face, totuși, să fim *prieteni*, deși nu ne întâlnim decât de câteva ori pe an!) în stare să dorească

să-și expună "ciolanele" la soare pe o plajă, fie ea și pustie... Ei, și, în timp ce priveam marea, am făcut o descoperire (nu știu dacă și el, m-am ferit să-i atrag atenția, să comentez în vreun fel întâmplarea...), una dintre acelea pe care ai prilejul să le faci o singură dată în viață... Am văzut un *plaur*, venind din larg și eșuând pe plajă. Da, un *plaur*, ceea ce echivalează, nu-i așa, c-o mică *insulă plutitoare*, formată din acumulări de rădăcini, rizomi și alte resturi organice, țărână și pietriș, din care răsar câteva tulpă de trestii și papură, venind de departe, poate din Delta Dunării, și eșuând aici, pe plajă.

Firește că, nu mult după aceea, când el a ținut să-mi ofere "cartea vieții lui", care se dorește să rămână, ca un semn al trecerii lui pe pământul Dobrogei, m-am gândit că între acel *plaur* și o anumită latură a firii lui se poate face o legătură. Nu altfel a sosit poetul, adus de apele timpului, aici, la țarmul Mării. Ca un *plaur*, o mică insulă plutitoare, desprinsă dintr-un ținut îndepărtat și sălbatec. Iar instinctul lui funcționează fără greșală când vorbește obsesiv despre izolare și singurătate, într-un chip cu totul particular: "Nu aștept pe nimeni/...Șarpele vine pe văi înghețate./Și numai lumina pe fluviu/În tobe strălucitoare mai bate/.../Pământul deschis, străveziu/Și ști să-mi vindece atât de calm/Sufletul plutitor pe bocetul Mării/.../și pur, și fără de vină/...pământul m-o trece dincolo/pe fragede, aburite vertebre" (*Împăcare*).

Nu-mi pun întrebarea dacă cele două ipostaze - a spectaculosului de arenă și a... izolării și însingurării se contrazic sau semnaleză o *ruptură* în personalitatea poetului. Nici dacă una e mai autentică sau fertilă decât cealaltă. Fernando Pessoa, genialul poet portughez, mersese și mai departe. El îndrăznise să-și inventeze încă trei eteronomi (Ricardo Reis, Alberto Caeiro și Alvaro de Campos), poeți cu o biografie, o individualitate și o operă total diferite (univers liric, stil...). Cum va, undeva, la Arthur Porumboiu cele două ipostaze se întâlnesc pentru a spune împreună ceva despre viziunea marcat tragică, despre aspirația spre puritate și inocență a poetului și îmi închipui că uneori, probabil noaptea, *plaurul* ia formă de *taur*, care cu banderile de trestii și papură fosforescente înfipte în spinare, străbate în galop furios, de la un capăt la altul, o plajă pustie...

Nicolae Motoc

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

"Oportunitate"

UN CUVÎNT folosit foarte frecvent după 1989, în special prin dezvoltarea limbajului publicității și al afacerilor, este *oportunitate*. Se vorbește tot mai mult despre "oportunități de parteneriat" ("România liberă" = RL nr. 949, 1993, 13), "oportunități de afaceri" (RL nr. 1408, 1994, 4), se propune o "oportunitate unică" (anunț publicitar; RL nr. 949, 1993, 11) etc. Unele contexte sînt, evident, traduceri, avînd stridența combinărilor insuficient asimilate de uz: "puteți pierde oportunități importante dacă întîrziati la serviciu!" (horoscop, în "Expres magazin" = EM nr. 6, 1992, 11); "cea mai mare oportunitate de pe piața produselor de îngrijire a părului din România" (publicitate "direct de la Procter & Gamble", în "Evenimentul zilei", nr. 992, 1995, 11). În exemplele citate, ca și în enunțurile "multumesc pentru oportunitatea acordată de televiziunea română..." (TV, 10.10.1992); "premierul... pare decis să nu rateze nici o oportunitate de afirmare a imaginii sale publice" (RL 1472, 1995, 3) - sensul termenului este de "ocazie favorabilă".

Acest sens nu este însă înregistrat de dicționarele românești contemporane; în DEX cuvîntul *oportunitate* apare cu doar două explicații: a) "caracterul a ceea ce este oportun" și b) "(rar) oportunism". Pentru primul dintre ele ilustrările actuale nu lipsesc cu totul: "reticența partidului... față de oportunitatea vizitei" (EM 40, 1994, 2); "de asemenea, se studiază oportunitatea introducerii unor sisteme de protecție suplimentare"; cel de al doilea sens pare ieșit din uz. E evident că înțelesul de "ocazie favorabilă" nu poate fi asimilat caracterului "adekvat, binevenit" din dicționare; distincția semantică e clară. Și în celelalte dicționare contemporane se regăsesc doar sensurile citate din DEX: începînd cu DLRLC (vol.III, 1957), continuînd cu DLRM (1958), DLR (Dicționarul Academiei, litera O, 1969), pînă la Dicționarul de neologisme (F.Marcu, C.Maneca, 1978); în MDE (1978) singura schimbare este renunțarea la sensul rar de "oportunism". Desigur că noile ediții sau noile dicționare nu vor mai putea ignora folosirea actuală a cuvîntului.

Cu sensurile amintite, termenul e indicat ca provenind din franceză și (ca împrumut cult, neologic) din latină. Sensul neinclus în dicționare pare preluat prin calc semantic din engl. *opportunity*; e însă un sens "internațional", pe care îl întîlnim în franceză (*opportunité*) și italiană (*opportunità*). Petit Robert (1991) îl tratează însă ca pe un sens secundar, menționîndu-l ca anglicism "criticat" de puriști.

S-ar părea deci că sîntem în fața unui caz clar de achiziție semantică recentă. Surpriza e de a observa că noua folosire a cuvîntului *oportunitate* reprezintă mai curînd o redescoperire: dicționarele noastre din prima jumătate a secolului nostru indicau exclusiv această accepție a termenului: "ocazie favorabilă" (Șăineanu), "moment priincios, ocazie favorabilă" (Candrea). Mai mult, sensul în cauză apare în secolul trecut, în dicționarul academic al lui Laurian și Massim (1874), cu exemple de tipul "oportunitate de a face ceva"; "a lăsa să treacă oportunitatea"; "a se folosi de oportunitate" etc. Explicația acestor prezențe e simplă: existența sensului în latină. Ceea ce a fost la început sensul unui termen cult, savant - revine astăzi, după o ciudată ignorare din partea dicționarelor, ca accepție curentă a unui termen modern.

Povestea cuvîntului nu e lipsită de semnificații: putem observa încă o dată intuiția latinistilor, dar și faptul că uneori anglicismele la modă, departe de a fi un pericol de "stricare a limbii", pot continua de mult observatul proces de "relatinizare".

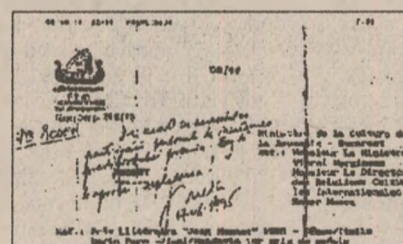
Premiat în Italia, desconsiderat în România

POETUL și publicistul Dorin Popa din Iași a fost anunțat, nu de mult, că se numără printre câștigătorii Premiului Literar Internațional "Jean Monnet" 1995 (obținînd, alături de Italo Bonassi, din Rovereto - Italia, premiul întâi pentru poezie). Organizatorii concursului, reprezentanți ai prestigioasei instituții Editrice Europea, au adresat o scrisoare oficială Ministerului Culturii din România, explicînd că este nevoie de prezența fizică a poetului român la festivitatea decernării prestigiosului premiu (festivitate asistată de Președintele Republicii Italiene) și rugînd înaltul for cultural român să facă posibilă călătoria lui Dorin Popa în Italia. Era un mod delicat de a solicita finanțarea acestei călătorii.

Directorul Departamentului de relații Culturale Internaționale din cadrul Ministerului Culturii, (celebrul) Sever Meșca, a scris pe marginea scrisorii venite din Italia rezoluția sa:

"D-ra BODEA. De acord cu necesitatea participării personale la înmînarea prestigiosului premiu. Rog să se aprobe deplasarea! S. Meșca - 17.08.1995".

Bazându-se pe această aprobare, Dorin Popa a împrumutat bani și și-a cumpărat bilete dus-întors pentru Italia. La revenirea în România, contabilii de la Ministerul Culturii au refuzat însă să-i deconteze suma cheltuită, spunîndu-i poetului premiat că semnătura lui Sever Meșca n-are nici o legătură cu banii, că ea reprezintă doar acordul său ca Dorin Popa să plece în Italia.

Explicația este stupefiantă. În competența Ministerului Culturii intră din nou, ca pe vremea lui Ceaușescu, atribuția de a aproba sau de a interzice plecarea unui scriitor în străinătate?

Așteptăm un răspuns la această întrebare (nu de la contabilii, care probabil nu citesc *România literară*), ci de la însuși ministrul culturii, despre care se spune că este un om bineintenționat. (Alex.Șt.)

PREPELEACde Constantin
Toiu

Comedia limbajului

T IPII gălăgioși, agitați, aiuriți, văd și aud totul cu o extremă ascuțime, în ciuda aparentelor. E în ei o concentrare frenetică pe toată linia. De unde înșelătoare lor "împrăștiere".

"E un aiurit" spun imprudenții din preajmă, ca și cum ar avea de a face cu un orb sau surd, în prezența căruia poți să-ți permiți orice. Din "aiuriții" ăștia se plămădesc în secret scriitorii satirici și memorialiștii cei mai de temut și de neîndurători.

Oamenii de știință, pictorii, sculptorii suferă și ei de acest beteșug al "aiurelii", din cauza adâncirii asupra unui singur punct de observație, sau din cauza lătirii atenției, - extremă și ea, - când trebuie cercetat, descoperit, cuprins, un nou orizont. Cunoașteți caricatura..., povestea cu savantul care dimineața dă să-și fiarbă oul, două minute, nu mai mult, și care stă cu ceasul în mână și care, distrat, în loc de ou, pune în ibric ceasul, cronometrând cu oul în mână trecerea celor 120 de secunde...Lumea râde. Așa sînt ăștia, vai de capul lor! pe toate le-nurcă, nu poți să pui bază pe ei, totu' le iese pădos. (Norocul lui Arhimede că purta un ceas solar!). De obicei, acești indivizi zăpăciți, cu capu-n nori, de cap să le fie!, cu mofurile și mitocoselile lor - de obicei, zic, ieșind la pensie, dacă iau, lunar, vreo sută și optzeci și ceva de mii de lei. Culmea e că ei nici măcar nu crînesc, ca alții, și, aiuriți cum sînt, precis că își închipuie că, în loc de 187.000 și ceva de lei, iau, au luat, 1.800.000 și ceva de lei; cît senatorul care zice *inextricabil* la ce nu se strică.

DACĂ ÎN parlamentele viitoare, șapte, opt, nouă, de aici înainte, se va vorbi la fel, dar la fel, ca-n cel prezent, - cu oarecari excepțiuni ce nu contează, - limba română se va confunda, sigur, cu ale comediei. Și, peste vreo treizeci și ceva de ani, nimeni nu va mai râde la "O scrisoare pierdută" și celelalte. Se știe cum e cu tragedia și comedia: un pas, și... Veți crede că exagerez. Ascultați-l pe Farfuridi, nemuritorul:

...Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine trebuie să zică asemenea toți aceia care nu vor să cază în extremitate, adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagera-

țiuni!... Într-o chestie politică... și care, de la care afirmă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte... încît vine aici ocazia să întrebăm pentru ce?... da... pentru ce?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc societatea, adică fiindcă din cauza zguduirilor... și... idei subversive... și mă-nțelegi, mai în sfîrșit, pentru care în orice ocazii - uni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într-o privință, poporul, națiunea, România... în sfîrșit... cu bun-simț, pentru că Europa cu un moment mai înainte să vie și să recunoască, de la care putem zice depandă... dați-mi voie - precum la '21, dați-mi voie, precum la '48, la '34, la '54, la '64, la '74 asemenea și la '84 și '94, și etetera, întru cît ne privește... pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latine însă!

COPIAȚI acest text. Țineți-l lângă dvs. cînd vă uitați seara la T.V., la *Viața parlamentară*, la oratoria unor politicieni de azi, și trageți cu ochiul la el. Comparați și alegeți-vă, după dorință, Farfuridele preferat. De pe acum grotescul comediei a intrat în limbajul curent. Merită să fim un pic atenți. Ne mai distrăm și noi... Nu ca spectatorul sau telespectatorul din, să zicem, anul 2037, *gata fezandat lingvistic* și care se foiește pe scaun la *Oneste bibere*, la *Box populi*, la *Nene Dumitrache, nu-mi asasina viitorul!*, la *de ce să nu avem și noi falșii noștri?*, la *Industria română e admirabilă...dar lipsește cu desăvîrșire*, - zicîndu-și, plictisit: ce-or fi găsit aici de rîs ăia din secolul trecut?! erau nebuni, rîdeau din orce, *pen-că depandă...*

NENE IANCULE, agitaturile, aiuriturile, monstrul nostru venerat, trezește-te un moment, să-ți vindem un pont. La T.V., în vara anului 1995, o crainică T.V. vorbea de cultul *mozaic*. Cu accent grav pă "i", nene Iancule; ai grijă, dac-o pui, stai lângă tipograful matalu iubiți, să nu greșească, zi-le *faijanță*, nu scăpa ocaziunea, și ar ieși ceva, poate, tot așa de tare ca *mamișo*, *mă omor după Pederatki...*

În limitele date

L IRICA magnificării are, în literatura veche, cum s-ar zice, subtilitățile ei. Cînd și-a pierdut caracterul imnic și nu a mai fost menit ceremonialului religios și proslăvirii împătimate a numelui Domnului și a lucrărilor lui, cînd *elogiul* a devenit, cu alte cuvinte, profan, el a fost reprezentat, la noi, prin două forme care coincid cu cele două căi posibile de omagiere: *lauda directă* închinată eroilor (oda profană) și *lauda indirectă* (glorificarea blazonului acestora prin versuri epigrafice). Privesc cu atenție clasificarea pe care am publicat-o acum doi ani în *R.I.*, sub titlul *Panorama poeziei medievale în limba română*. Dintre puținele, bieteile noastre bîguiri poeticești cărora, mistificîndu-ne pios, le dăm statut de creație artistică, "meditația la stemă", ca specie, e cel mai bine ilustrată. Pare o specie vicioasă, iubită, încercată de o mulțime de condeieri de diverse calibre.

Fecunditatea aceasta e aparentă, e chiar falsă dacă ne gîndim în ce condiții apăreau cărțile în acele secole de rare și scumpe editări. Rîndurile îndatoritoare adresate protegitorului sau mecenatului - întru-niți la noi, de cele mai multe ori, în persoana domnului - au fost echivalente cu un *topos* european numai pentru că gestul scrierii lor, care ține de bunăcuviința unui editor, se repeta - cum era și firesc - mai peste tot în Europa. Se cuvenea celebrat, încununat retoric actul măreț și excepțional al sponsorului, al celui care catadicea să protejeze un autor, să autorizeze o tipărire, să finanțeze, cu alte cuvinte, și altceva decît balurile cu iluminatii și jocuri mirolante de artificii. *Stihuri inaugurale* au fost scrise la început în slavonă, cînd cărțile erau editate în slavonă (vezi Udriște Năsturel) și mai apoi în română, fără însă ca autorii să modifice schema compozițională și să primenească mijloacele stilistice, care au rămas aceleași, decenii la rînd: luminarea etimologică a numelui țării, decodarea simbolului heraldic al stemei sau al blazonului mitropolitan, pro-

vocarea unor analogii maiestuoase, sugerînd autoritatea și forța, specularea unor elemente figurative împinse hiperbolic spre o apoteoză încununată cu urări de trîinicie și rugăciuni întăritoare. Dacă, dintre aceste numeroase produse epigrafice care par etichete lipite mecanic pe fiecare exemplar ieșit de sub teasc, ar trebui să alegem cîteva spre exemplificare, am face-o pe criteriul nespecific. Am alege, de pildă, pe cele semnate de Varlaam, Dosoftei, Radu Greceanu, Antim Ivireanul, pur și simplu fiindcă sînt printre puținele semnate, pe cel tipărit pe un *Octoih*, la Rîmnic, în 1750, pentru că se referă la ambele steme ale Țărilor române și pe cele cîteva de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, întrucît fac dovada unei oarecari ingeniozități encomiastice: lungesc un pic partea narativă, istorică, folosesc, pentru dezmoțire, dialogul (stihuri pentru Ispilante în *Mineul* pe martie, 1779), se înviorează preluînd, involuntar, cadenta folclorică (în *Apostolul* din 1774) sau dau un oarecare rafinament legăturii analogice obligatorii (în *Mineul* pe august, Rîmnic, 1780).

Dar și mai bine ar fi să le reproducem pe toate, pentru a băga de seamă similitudinile bizare, tipicitatea reacțiilor autorilor de literatură atunci cînd se află, la oricît de mari distanțe în timp, sub presiunea acelorași factori coercitivi. I-am zări astfel sfîșiați între cele două tendințe previzibile: aceea de a respecta codul dat - îmbiați fiind și de comoditatea clișeului - și aceea de a-și dovedi conducătorului suprem, sau, mă rog, cîrmaciului, iscusința prin născocirea curajoasă a noi și noi tertipuri encomiastice... dar în limitele date. Exact cum se va întîmpla și cu autorii de poezie pe temă dată din "anii noștri", la care era vizibil titanicul efort de a inventa alte, neobișnuite, dovezi de adorație și umilință, căi nebănuite de măgulire și tîmniere, și care au lucrat cu sîrg la perfecționarea reverențelor și la înmulțirea neostoită a epitetelor: inovații în obezi.

Zilele Călinescu

A U AVUT LOC și anul acesta, la Onești, între 22 și 24 septembrie, Zilele Călinescu, sau, potrivit titlaturii oficiale, "Zilele culturii călinesciene", ajunse la a XXVII-a ediție. Este o performanță de longevitate atinsă numai prin eforturile organizatorilor oneșteni, de nimic descurajate, și în primul rînd prin stăruința eroică, putem spune, depusă de Constantin Th. Ciobanu, scriitor și profesor, președintele Fundației Naționale "G. Călinescu". A fost asociat manifestărilor, ca și anul trecut, "Centrul de cultură Rosetti-Tescanu - George Enescu" (director: Elena Bulai), în a cărui incintă s-a desfășurat o parte din program. La Zilele Călinescu din acest an revista noastră a fost reprezentată de Adriana Bittel (participantă pentru prima dată) și Gabriel Dimisianu.

Programul manifestărilor a fost dens și divers, deschis către mai multe zone de interes cultural: literatură, istorie, arte plastice, politologie ș.a. A fost vernisată, la Galerile Fundației "G. Călinescu", expoziția de pictură "Colecția Tescani", au fost lansate noi apariții editoriale (*Literatura română contemporană* de Laurențiu Ulici, *Salonul refuzaților* de Ioan Holban), au fost prezentate revistele *România literară*, *Dilema*, *Cronica*, *Ateneu* (de către Gabriel Dimisianu, Andrei Pleșu, Ioan Holban și Sergiu Adam). Tradiționalele "prelecțiuni" din după-

amiaza primei zile au fost susținute de Alexandru Zub și Andrei Pleșu. Tema primului vorbitor a fost: "Tradiție și cultură pe marginea modernității noastre" iar a celui de al doilea: "Toleranța: un mod de a trăi cultura". A doua zi, la Tescani, participanții au discutat despre "Rolul și locul instituțiilor de cultură" (moderatori: Elena Bulai și Constantin Th. Ciobanu) iar la Onești, în dimineața zilei de 24 septembrie, a avut loc colochiul de literatură contemporană "Pentru cine scriu?" (moderator: Mircea Cărtărescu). Conform tradiției, manifestările s-au încheiat cu recitalul "Poetul în cetate", susținut în parcul ce poartă azi numele lui G. Călinescu și în preajma bustului său. La reușita acestor zile și-au adus contribuția, împreună cu cei menționați deja, Aspazia Baci, Constantin Berdilă, Emilia Boghiu, Eugen Budău, Gabriel Fornica, Ioan Micu, Gheorghe Palel, Ioanid Romanescu, Ioan Rusei, Dan Sandu, Cornelia Ștefănescu, Gheorghe Vidrașcu, Octavian Voicu.

CU PRILEJUL Zilelor Călinescu din acest an a fost lansat și un nou număr al *Jurnalului literar*, revistă a Fundației Naționale "G. Călinescu" (a nu se confunda cu publicația bucureșteană omonimă condusă de Nicolae Florescu). Este un număr extrem de atrăgător prin caracterul

său retrospectiv, trecînd în revistă toate edițiile de pînă acum ale Zilelor Călinescu, începînd cu aceea din 1969, al cărei protagonist de marcă fusese Victor Eftimiu. Îi aflăm la Onești, la edițiile următoare, pe Al. Rosetti, pe Iorgu Iordan, pe Șerban Cioculescu, pe I. Ne-goșescu, pe Al. Piru, pe Nichita Stănescu, pe Al. Ivasiuc, mereu pe doamna Alice Vera Călinescu, spre a aminti doar cîteva din numele de răsunset ale celor trecuți azi în lumea umbrelor. Generos ilustrat cu imagini "de epocă", *Jurnalul* nu doar informează dar și stîrșește nostalgii: din cutare fotografie ne zîmbește imberbul L. Ulici al anilor '70, din alta, fili-formul N. Manolescu al aceleiași perioade, iar din alta, de grup, Eugen Simion, deloc crispat de prezența în apropiere a lui Al. Paleologu. Oneștiul de atunci armoniza benefic energiile spirituale. (G.D.)

Festivalul Enescu, un bilanț îmbucurător

ULTIMELE decenii au instaurat în toată lumea moda festivalurilor muzicale, atât de numeroase încât există și un anuar care le ține socoteala. În această aglomerație un festival nu își justifică existența decât dacă are un profil bine definit; din ce în ce mai mult, alăturarea eclectică de lucrări - chiar și în interpretări impecabile - pierde în fața unor manifestări profilate pe o idee diriguitoare, pe o concepție unitară. Și este clar că nu se mai poate merge pe linia minime rezistențe, oferind numai repertoriul binecunoscut, ci trebuie încercată o breșă spre zone mai puțin frecventate. Dar în același timp, un festival trebuie să răspundă preferințelor unui segment mai larg de public. În această "luptă a contrariilor" între individualitate și popularitate, Mihai Brediceanu, Directorul General al Festivalului Internațional "George Enescu" - care a fost arhitectul structurii ediției actuale, a XIII-a - a axat întreaga manifestare - bineînțeles, nu exclusiv - pe tema "George Enescu și muzica epocii sale", o emblemă care poate rămâne valabilă și pentru viitor - deoarece constituie un cadru bun pentru programe foarte interesante.

Patru au fost dominantele ediției actuale. 1. Muzica lui George Enescu care a fost prezentă în majoritatea concertelor (s-a parcurs aproape întreaga creație camerală) și care, ceea ce constituie un câștig important, a apărut și în programele unor artiști străini. O privire proaspătă poate fi incitantă sau generatoare de întrebări (în acest sens Octetul în programul Orchestrei din Lucerna sau Sonata a II-a văzută de violonistul Sașa Rojdestvenski sînt semnificative. 2. Muzica secolului XX. A fost o adevărată bucurie să poți auzi capodopere care în stagione - din motive financiare - se pot mai rar programa: Stravinsky, Bartók, Gershwin, Debussy, Ravel au trezit entuziasmul unui public care - s-a văzut acum - a fost pe nedrept bănuț deseori de conservatorism. 3. Specifică acestei ediții a fost preponderența marilor ansambluri. Ele au dat o notă de spectaculozitate și au prilejuit o pasionantă paradă a artei simfonice actuale. 4. În fine, a patra dominantă a fost deschiderea către genuri artistice diferite de la simfonic la dans modern și muzică de film.

Personal, cred că renunțarea la genurile adiacente muzicii nu ar fi sărăcit festivalul, după cum o selecție mai severă a concertelor camerale nu ar fi fost în dauna calității ci în favoarea ei. Insistențele și relațiile unor interpreți constituind un lanț al puterii (nu al slăbiciunilor) funcționează încă din păcate și numai prezența sau absența publicului mai poate constitui o sancțiune. În schimb, au lipsit din peisaj mari valori ale muzicii noastre, Dan Grigore bineînțeles, cvartetul "Voces", Filarmonica din Cluj, și cel puțin trei dirijori români: Erich Bergel, Ion Marin și, de ce nu, Cristian Badea - era un prilej de a-l cunoaște. Și pentru că vorbim de neîmpliniri, să spun că s-a simțit lipsa programelor de sală, pliantul inițial nefiind suficient; s-a simțit lipsa mediatizării în oraș; buletinul Info-Festival editat de Promotion Company în număr insuficient de exemplare, nu numai că era foarte "subțirel" dar a suferit acut de lipsa unei corecturi de specialitate care să elimine ploaia de greșeli ridicole din text. Și, mai ales, s-a simțit lipsa unui birou de presă competent și activ. Radiodifuziunea, presa scrisă și în parte Televiziunea au fost pe baricade. Și dacă nu știm să ne facem publicitate în interior, în exterior, nici atât: la asemenea manifestări se invită cronicari de la marile reviste de specialitate, se contactează agențiile cu programe de turism cultural etc. În fond, Festivalul nu a fost pus în valoare după standardele europene deși

a fost o mare realizare, reluând după decenii de ediții palide, firul festivalurilor de răsunet din anii '60. Că în subtext a existat intenția guvernanților de a câștiga capital politic din Festival este mai mult ca probabil (nu este de mirare, deoarece și edițiile anterioare au fost încurajate sau neglijate în funcție de interese politice de moment). De data aceasta, jocul s-a desfășurat și în interiorul cercului puterii și din întâlnirea Președinție - Ministerul Culturii a câștigat Festivalul. L-a câștigat pe Andrei Șerban cu *Oedip*-ul lui. Din controversate stîrnite a câștigat muzica, atât de marginală în sfera de preocupări a intelectualității noastre; antrenarea în dezbatere a tuturor condeielor importante a pus ca niciodată muzica în centrul atenției.

ÎN CONCEPȚIA organizatorilor a existat ideea de a alătura lui "Oedip" încă două capodopere ale genului liric din secolul XX și alegerea a căzut pe Debussy și Gershwin. Este adevărat că prezentarea în concert fără magia spectacolului, a redus din puterea de atracție a partiturii. Nu și în cazul lui "Porgy și Bess" de Gershwin - realizată în coproducție cu "New York Harlem Productions Inc."; o trupă de cîntăreți de culoare au invadat scena cu vitalitatea și incandescența trăirii lor muzicale. Cu mișcare scenică punctată, atât cît permitea formula de concert, ei au jucat cu extraordinară comunicativitate, dar mai ales cu un spirit de echipă care s-a transmis la toți participanții: Corul Radio, bine pregătit de Aurel Grigoraș, și orchestra Teatrului de operă "Ion Dacian", care au făcut mari eforturi pentru a se adapta la un stil care nu le este familiar.

"Pelléas și Mélisande" a stîrnit opinii tot atât de tranșante ca și "Oedip" dar cum nu era nici un Andrei Șerban la mijloc, ele s-au desfășurat în cerc restrîns. O parte din public a părăsit sala la pauză, alții au savurat, cuprinși de vrajă, pînă la sfîrșit muzica. Orchestra Filarmonică din Iași, sub bagheta dirijorului Frederic Chaslin, a creat medii sonore clar-obscur propice desfășurării vocilor. Soprana Anne-Sophie Schmidt a fost o Mélisande suavă și în lipsa unui Pelléas pe măsură, baritonul Olivier Lalouette - a creionat cu inteligență muzicală rolul lui Golaud.

Cum cronicarul nu are darul ubicuității și cum nu poate da seamă decât de ceea ce a ascultat, relatarea mea nu cuprinde chiar totul. Selecția nu înseamnă în toate cazurile o ierarhizare valorică, dar în general am ales acele concerte ce nu pot fi auzite în stagione.

Momentele definitorii pentru această ediție au fost cele simfonice.

Despre concertul de deschidere s-a vorbit mult, dar orice discuție asupra meritelor dirijorale ale Lordului Yehudi Menuhin nu-și au rostul; el este o prezență iradiantă, un simbol al spiritualității în muzică și așa ar trebui privit. Prestația orchestrei britanice a pîlit în fața Orchestrei Radiodifuziunii bavareze care a ocupat podiumul a doua seară sub bagheta lui Lorin Maazel, un mare șef de orchestră care cu o tehnică de maximă eleganță și eficiență obține perfecțiunea. Formația este un mecanism alcătuit din virtuozii integrați într-o disciplină simfonică de fier. Sunetul are o asemenea puritate încît pare eliberat de suportul lui material și devine sunet în sine. Eleganță este cuvîntul ce revine sub condei, dar nu în sensul minor ci în acela al măsurii în toate - într-un program Strauss-Bruckner, ce se preta la excесе expresioniste sau grandilocvență.

Încă o baghetă prestigioasă, încă un ansamblu valoros: Zubin Mehta și Filarmonica din Israel. Forță, precizie și o putere de transmisie care i-a scos faimă de hipnotizator al orchestrelor. Clo-

cotitorul tînar auzit acum 30 de ani la București a dobîndit înțelepciune, o oarecare distanțare, sublimată însă în Simfonia a II-a de Brahms într-o infinită dulceață. În Concertul pentru orchestră de Bartók netezește unele asperități, aruncă pete de culoare, servit mai ales de un compartiment de "lemne" remarcabil, și dă muzicii toată deznădejdea încifrată în ea. Orchestra îl urmează fascinată, cîntînd moale, poate nu atât de perfect dar cu o căldură umană adevărată.

Altă orchestră, Filarmonica din Sankt-Petersburg, alt dirijor, Iuri Temirkanov, alt univers sonor; un *sound* urias, corzi grave extraordinare pe care se construiește întreaga tectonică a orchestrei, o strălucire șocantă chiar (de aceea unii au respins-o numind-o "stil sovietic"), dar ea este autentică și croită pe nemăsura sufletului rus. Și dacă "Petrușka" a sclipit într-o miriadă de culori, Simfonia a V-a a subliniat tot ce este "âme slave" în simfonismul ceaikovskian. Temirkanov plămădește sunetul cu mâini de magician, cu o voință constructivă ce ridică edificiul sonore de dimensiuni enorme, fără să neglijeze însă plasticitatea detaliului.

Mai puțin spectaculoasă, cucerind prin personalitatea dirijorului ei Georges Prêtre, Orchestra Radio Stuttgart se situează la parametri înalți, dar am fost răsfățați și am devenit prea pretențioși. Prêtre este un muzician seducător prin bucuria cu care trăiește muzica, prin naturalețe. Liniile sînt maleabile, detaliul finisat cu gust pentru culoare, chiar pentru pitoresc, coloanele de acorduri se înalță svelte, muzica are echilibru și plîntate cum i-ar fi plăcut desigur și împăcatului cu Dumnezeu, Bruckner.

În fine, Sergiu Comissiona cu Orchestra Radioteleviziunii spaniole a încheiat Festivalul cu Simfonia I de Enescu într-o viziune luminoasă, delectabilă prin cantabilitatea ei latină. La farmecul netulburat al acestei seri (un Ravel rafinat și suplu, un de Falla temperamental) a contribuit și Valentin Gheorghiu care ne-a re-dat versiunea sa romantică, senină, întotdeauna fermecătoare a Concertului de Schumann.

DUPĂ atîtea orchestre celebre, cele 2 mari ansambluri bucureștene au susținut cîte 2 concerte fiecare - ieșind victorioase din această grea competiție. Începutul l-a făcut "cu o strălucitoare intrare în scenă" cum titra un cronicar, Orchestra Națională Radio sub conducerea lui Horia Andreescu. Fulminantul "Sacre" stravinskian a avut toate datele unei reușite depline - explozie orgiastică, culori violente, frenezie ritmică și totuși coordonare vîrînsă - această partitură de mare virtuozitate orchestrală și dirijorală dezvăluind valențele orchestrei, care și-a dat tot concursul.

Cu același entuziasm s-a angajat și în concertul dirijat de Roberto Benzi; profesionist rutinat, cu știința mînuirii aparatului orchestral dar cu o concepție superficială, întemeiată pe efecte facile, și-au găsit totuși admiratori în cei ce se lasă atrași de aparențe mai mult decât de substanță.

Simetric, Filarmonica bucureșteană a susținut și ea două concerte. În primul, Ghenadi Rojdestvenski a fermecat orchestra și sala cu firescul său uimitor. Contactul său cu muzica este diferit, are ceva genuin, aparent nesofisticat dar bineînțeles provenit dintr-o enormă știință. Ascultă, încerci să înțelegi de unde vine dogoarea, unicitatea acestui fel de a face muzică și te întrebi: oare asta se numește geniu? Înscrierea în program a două lucrări de Anatol Vieru și Tiberiu Olah nu a fost numai un gest de curtoazie ci de prețuire față de o creație pe care o știe valoroasă. Cel de al doilea concert a aparținut lui Cristian Mandeal și a fost și el unul dintre momentele me-

morabile prin versiunea dată Simfoniei a III-a de Enescu. Ea a fost monumentală nu prin vastitatea partiturii ci prin intensitatea tensiunilor care au condensat timpul cu o ascuțime dramatică și o limpezime cristalină.

Dintre concertele camerale - obositor de multe - recitalul de lieduri al lui Ionel Pantea (la pian: Anthony Spiri) a fost un adevărat regal. Stăpînirea stilistică a unui repertoriu foarte larg, de la Schumann la Bentoiu, cîntat în cinci limbi cu o artă desăvîrșită nu poate fi decât a unui strălucit profesionist.

Am auzit orchestre de cameră mai banale, ca cea din Bergamo, sau foarte bune, ca "Luzern Strings", care au atacat firesc repertoriul baroc și modern. Octurul de Enescu este în repertoriul permanent al formației elvețiene, dar lectura oferită de Rudolf Baumgartner și tinerii săi instrumentiști a fost prea mecanică, prea exactă pentru spiritul "sans rigueur" enescian.

Dintre recitalurile de vioară și pian, Silvia Marcovici (cu Georges Pludermacher la pian) a prezentat un program ce îi convine de minune (Fauré, Franck), cu suflu romantic și acea sonoritate radioasă ce îi e proprie, foarte gustată de public. Șerban Lupu cu Ilina Dumitrescu au preferat un repertoriu mai sever (Bartók, Prokofiev, Enescu) în care Sonata a III-a a avut alura improvizatorică ce ascundea migala unui lucru fin cizelat și turnat într-o arhitectură solidă. Tot o seară de sonate au oferit violoncelistul Cătălin Ilea cu partenerul său Alexandru Hrisanide. În acest cuplu muzical reunit ad-hoc, Hrisanide - specializat în muzică contemporană - aduce o atitudine obiectivă care contrabalansează căldura, generozitatea cîntului lui Ilea. Este o apropiere a contrariilor - e bine? e rău? e interesant.

"Madrigalul" cu Marin Constantin, dirijorul său, au propus un program în care am regăsit interpretările clasice cu puritatea lor impalpabilă și lucrări moderne pline de neprevăzut și diversitate, marca acestui ansamblu unicat.

În ceea ce privește pianistii se pare că nu am avut noroc cu invitații străini, care fie sînt de mult ieșiți din cursă, fie nu au reușit să treacă bariera conformismului.

ÎN FINE, am ajuns la momentul suprem al Festivalului: în iubitul nostru Ateneu, Radu Lupu a oficiat într-o deplină comuniune cu sala și cu marea muzică. În program, autorii săi preferați: Schumann și Schubert, atât de asemănători și atât de diferiți. Liniștea lui olimpiană invită către esența muzicii, fără nici un artificiu, nici un gest exterior. Schumann a fost pasionat, învolburat, fantast, iar pentru Schubert, Radu Lupu a regăsit candoarea copilăriei, tonul simplu sub care se ascund cutremurătoare drame. Să-i fim recunoscători lui Radu Lupu că ne-a împărțit din sufletul muzicii sale.

Acum, la încheierea Festivalului, după un bilanț îmbucurător al reușitelor, rămîne încă de studiat și rezolvat - în pofida părerilor divergente - acustica sălii A.I. Cuza din Palatul Parlamentului. Ar fi păcat ca din indiferență, necunoaștere sau o prea mare încredere în propriile păreri să nu se caute soluțiile de corectare, ca să facă această sală propice și pentru voci (acum dezavantajate de un halou ce le deformează) și pentru nuanțele mici, să egalizeze distribuția sunetului pe toată suprafața etc. Soluții cu siguranță există, trebuie să existe recunoașterea realității și voința. Căci viitorul Festival bate deja la ușă. Cum ne pregătim?

Elena Zottoviceanu

Raiul se află alături

CEES NOOTEBOOM s-a născut în 1933, la Haga. La ora actuală este unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați scriitori contemporani ai Europei, datorită romanelor *Raiul se află alături*, *Ritualuri*, *În munții Olandei*, *Povestirea următoare*, *Mokusei*, *O poveste de dragoste*, *Un cântec despre aparență și existență*, poemelor, notelor de călătorie și reportajelor din volumele *Notițe berlineze*, *Drumul ocolit spre Santiago*, *Cum devii european*.

Romanul *Raiul se află alături*, apărut pentru prima oară la Amsterdam, în anul 1955 - cu titlul *Philip en de anderen* -, din care am extras fragmentul de față, a trezit un adevărat cult în rândul unei generații întregi de olandezi. El reprezintă călătoria naratorului din Provența până în Danemarca, oferindu-i acestuia prilejul unei revelații: el descoperă acum o lume paralelă, extrem de apropiată visului, fascinantă și irezistibilă, pledând pentru alternativa unui rai foarte apropiat și accesibil celor care știu să-l caute.

CASTELUL sau ce o fi fost străjuia sus pe munte plin de autoritate, de parcă era viu. Maventer mă duse pe un câmp unde terenul era la fel de pietros ca pretutindeni. La tot pasul dădeai de pietre negre; puteai să-ți închipui că nu proveneau de aici, ci mai curînd de pe lună, unde nu există viață și cineva - cine? - le-ar fi adus de acolo și le-ar fi împrăștiat, după un plan dinaintea stabilit, cu un bloc de stîncă în centru, aidoma unui cărbune stins, căzut din vatra unui uriaș. Ne-am așezat pe acest bloc de stîncă.

"Iată cimitirul animalelor", mă lămurii bărbatul acela, Maventer. "Aici a început. Ședeam pe locul acesta și ea a venit spre mine.

«Ești Maventer?» mi-a spus.

«Da», am încuviințat.

«Știi să citești englezește?»

«Da».

«Și să scrii?» întrebă ea. Și cînd am spus că da, s-a așezat în fața mea, pe jos - acolo unde stai tu acum, olandezule.

«Ai să te murdărești», am prevenit-o. «Mai bine te-ai așeza pe o piatră.» Dar ea nu luă seama la spusele mele, poate nici nu le auzise și trasă cu călcîiul piciorului întins un cerc în jurul ei.

«Acum sînt în cerc», spuse ea. «Și tu nu ești înăuntru. Pune-ți picioarele în cerc, că vreau să te întreb ceva!» M-am tras înapoi spre ea, numai cît să-mi ajungă picioarele în cerc. Și ea presără nisip deasupra lor.

«Nu!» am strigat la ea. «Murdărești tot.»

«Trebuie să scrii o scrisoare în englezește.»

«Cui?» am întrebat.

«Asteia de aici.» Își trase mai aproape jacheta, pe care o buzuse pe jos, lîngă ea, și scoase din buzunar un număr din *Saturday Evening Post*. «Asteia de aici!» Și îmi arătă poza unei balerine englezoaice, al cărei nume îmi scapă. «Trebuie să-i scrii și s-o întreb dacă nu vrea să se mute la noi.»

«Nu», am spus eu.

Își strîmbă gura și-și suflă în ciudată părul de pe frunte.

«De ce nu?» întrebă.

«Pentru că tot nu vine!»

Bărbatul acela, Maventer, mă privi și spuse:

"Dacă aș fi cunoscut-o cum o cunosc acum, nu aș fi făcut o asemenea gafă. Dar, ce-a fost a fost, pe atunci încă nu o cunoșteam și de aceea am răspuns: «Pentru că tot nu vine!». Și ea a rîs doar; și nici măcar nu a rîs pentru mine, ci pentru ea însăși și pen-

tru o mîină de oameni și de lucruri care se aflau lîngă ea, deși nu se vedeau și îmi spuse că sînt un timpit. «Natural că nu vine. Dar cum să mă joc eu acum de-a venirea ei, dacă nu-i scrii mai întîi o scrisoare de invitație în englezește?»

"Înțelegi ce-ți spun, olandezule?" m-a întrebat. Înțelesesem foarte bine și de-aceea am rostit: "Cred că da."

"Așa se întîmplă de fiecare dată; ea se juca. Era așa de ciudată", glasul de lîngă mine continua. Dar eu vedeam fetița aceea și deodată am fost sigur că nu mă mai aflam în lumea reală. Pentru că lucrurile prindeau viață și se legau de la sine într-o altă realitate, secundă, care mi se dezvăluia brusc și mă prindea în plasa ei, mă dizolva pînă ce mă lăsam furat de glasul acelui bărbat, Maventer, care alerga printre pietrele cimitirului de animale. Și fetița ședea aici și desena în praf și se auzea - poate, nu sînt sigur - vorbind ea însăși în povestea pe care Maventer continua s-o depene:

"«Maventer, cînd te mai duci la oraș?»

«De ce?»

El mă întrebă: "Mă ascuți, olandezule?" Și eu i-am spus: "Da, te ascult."

"O dată pe trimestru mergeam la bancă, ea se interesa totdeauna numai de mașinile de adunat.

"Vreau să mă adun și pe mine în mașină", spuse ea. Și cu prima ocazie cînd ne-am dus la oraș la bancă, a întrebat la ghișeu dacă are voie să calculeze ceva pe o astfel de mașină. Și fiindcă i s-a dat voie, și-a scos din mînușă o bucată mică de hîrtie și a citit de pe ea cifrele pe care le bătu la mașină. Apăsă pe butonul care indica suma și am auzit pe mine în mașină.

"M-am adunat pe mine în mașină", mi-a explicat cînd am ieșit de acolo. Și-mi arătă fișia de hîrtie. Numi amintesc toate cifrele; singurul număr pe care l-am reținut a fost o sută cincizeci și doi.

"Ce înseamnă numărul ăsta?" am întrebat.

«Atîta sînt eu de mare.»

«Da», am rostit. «Atîta de mare ești tu? Și ce vrei să faci acum?»

«Asta nu spun. Dar acum dă-mi mîna. Trebuie să plec.»

«Unde?» Ridică doar din umeri - nici ea nu știa.

N-am mai văzut-o cîteva zile. Nu era ceva ieșit din comun, se întîmpla destul de des să rămînă în aripa ei de castel și să nu se arate deloc. Dar de astă dată a durat mult pînă am revăzut-o. M-a căutat la bibliotecă.

«Maventer», mi-a spus, «m-am întors.» Se apropie de mine. «Am fost plecată.»

PE ATUNCI eram deja de multă vreme aici și știam că nu aveam voie să spun că nu fusese plecată nicăieri, ci, dimpotrivă, șezuse tot timpul ascunsă-n castel. Și ea continuă: «Mai ții minte fișia de hîrtie?»

«Da», i-am răspuns. «Hîrtia pe care te-ai adunat pe tine.»

Ea încuviință din cap. «În seara aceea, - șopti ea și se apropie mult de mine, ca și cum am fi complotat ceva -, în seara aceea am lăsat hîrtia afară, s-o ia vîntul. Apoi am fugit în camera mea să văd dacă ce voiam eu se va întîmpla. Și s-a întîmplat: am fost luată de vînt. Sufla un vînt ușor atunci noaptea. Sus, pe pervazul ferestrei mele, adăsta parfumul caprifoiului. Și încă mai stăruia în mine, cînd am ajuns în țara aceea.»

«În care țară?»

«Oh, într-o țară străină a dus vîntul hîrtia pe care m-am adunat pe mine. Cînd am aterizat acolo, oamenii mă așteptau ca să-mi scuturile mîna. Caprifoiul creștea pretutindeni și parfumul lui invadase totul. Dar oamenii erau triști și l-am întrebat pe bărbatul acela care mă lăsa să văd tot: 'De ce sînt oamenii triști pe-aci?'

'Da,' spuse el, 'sînt foarte triști. Am să-ți explic.' Și noaptea, cînd oamenii dormeau, am cutreierat pe străzile orașului.

'Aici este o librărie', spuse bărbatul. Dar vitrina era goală, mai precis în ea nu se afla decît o cărțuție subțire. Și nu exista nici un caprifoi sau altfel de floare și nici un steag ca la celelalte case și prăvălii.

'Dar aici nu e decît o cărțuție', am remarcat eu. Iar el spuse: 'Da. Și acum privește înăuntru!' Și ne-am uitat amîndoi înăuntru, cu frunțile lipite de geam. Și la lumina felinarului din fața librăriei am văzut că rafturile pe care ar fi trebuit să stea cărțile erau goale; doar această cărțuție subțire am zărit-o, din nou, undeva în spatele unui raft.

'Și-acum, hai la Biblioteca de stat!' spuse el. Am colindat prin oraș pînă am ajuns la Biblioteca de stat. Bărbatul deschise ușile și intrară înăuntru. Și era așa de parcă pașii noștri nu răsuna doar pe dalele de marmură, ci și pe pereți și plafon și de pretutindeni, din ce în ce mai tare.

'Cred că mi-e frică', am spus. Dar el fu de părere că nu prea avea sens să mă tem, atîta timp cît era cu mine. Pe urmă am traversat sălile; dar cărți nu erau nicăieri, doar rafturi goale, dulapuri mari și goale. Numai cărțuția aceea mică se afla aici și colo.

Oh, chiar că mi-a fost frică, pereții erau atît de înalți și albi deasupra dulapurilor; și nu ne auzeam decît pe noi și pașii noștri, pentru că nu erau cărți deloc.

'De ce nu sînt cărți aici?' am întrebat. 'Într-o bibliotecă sînt totdeauna cărți.'

'Așa-i,' recunoscu însoțitorul meu. 'Dar el e mort.'

Cine-i mort? gîndii eu.

'Un băiat, povesti mai departe, un băiat mic cu părul puțin cărunt; era mai tot timpul bolnav. El a fost singurul care știa că scrie. În țara asta nu e ca în celelalte țări. Unii se pricep aici

să crească copiii, alții să înalțe case sau să facă steaguri pentru evenimente, cînd vine cineva în vizită, așa ca tine. Dar aici nimeni nu știe să scrie poezii sau povești sau o carte. Și băiatul era mai tot timpul bolnav și cînd a murit abia terminase primul capitol. Asta e! Și arată spre cărțuția aceea subțire.'

Ea tăcu un timp. Apoi spuse: «Pe urmă am părăsit țara aceea pentru că acolo era totul atît de trist.»

Maventer mă privi din nou.

"Ai fost vreodată într-o asemenea țară?" mă întrebă.

"Nu", am răspuns. "Dar poate c-am să mă duc odată."

Era liniște și îmi doream ca Maventer să nu mai spună nimic, ca să pot privi ce desena ea pe pămînt.

"Ce desenezi?" am întrebat-o.

"Platani", mi-a răspuns. "Sînt aici, în spatele tău." M-am întors.

"Încotro te uiți, olandezule?" m-a întrebat Maventer.

"La copacii ăștia", am spus. "Ce fel de copaci sînt?"

"Platani", mă lămurii el.

"Ce litere desenezi acum?" am întrebat-o.

"Un K", șopti ea, și eu am înțeles că trebuia să rămînă secret. "Un K, un R, un U, un S, un A și pe urmă încă un A."

"Dar ăsta nu e un cuvînt", am spus. "KRUSAA".

"Ba, da", insistă ea, "e un cuvînt trăznit".

"Ce-ai spus?" mă întrebă Maventer.

"Nimic", minții eu. Și el mă privi ciudat și bombăni:

"Credeam că ai spus ceva."

"Nu", continuam să mint. "N-am spus nimic."

EL POVESTI mai departe:

"Nu după mult timp, fetița dispăru iar. Făcuserăm o călătorie la Avignon cu mașina și, pentru că aveam de făcut o mulțime de vizite, ea trebuia să se ducă în acest timp la sala de lectură. Dar cînd am venit s-o iau seara și am întrebat-o ce citise, nu mi-a dat nici o explicație. Era atît de ciudată, avea părul ud și se așeză în spatele mașinii și nu scoase o vorbă tot drumul. La Experi urcă imediat în odăile ei. Abia peste două zile se arătă iar.

Tocmai ședeam la poartă și am tresărit cînd m-a bătut din spate pe umăr.

«Maventer», spuse ea, «m-am întors. De astă dată am fost plecată foarte departe.»

Asta nu-i adevărat, mi-am spus, și am întrebat-o: «Doar n-ai mai avut acum nici o fișie de hîrtie. Unde ai fost?»

«Ah, de astă dată a fost altfel. Nu știam cum s-o șterg. Dar pe partea interioară a ușii care dă în sala de lectură atîrnă o tăbliță. Pe ea scrie că orice ins venit să citească sau să studieze trebuie să se treacă pe lista prezentilor, atît la venire cît și la plecare. De aceea mi-am scris numele cînd am intrat în sală, dar la ieșire nu. Așa că de fapt eram încă înăuntru, deși sala fusese încuiată după ultimul vizitator.»

Traducere și prezentare de
Nora Iuga

Primă audiție mondială

◆ La Beauvais, a III-a ediție a Întîlnirii muzicale a ansamblurilor de violoncelle a adus în prim plan lucrarea lui Horațiu Rădulescu intitulată "Ultime Credo" pentru 9 violoncelle. Scrisă în tehnică spectrală, ea durează 50 de minute și creează "un ocean fabulos de evenimente muzicale. Este o mare partitură novatoare" consideră criticul de la "Le Monde musical".

Piticul

◆ Cho Sehui s-a născut în 1942 în provincia Kyeonggi, a publicat primul volum de nuvele în 1965 iar azi e unul din scriitorii marcanți ai Coreei de Sud. Cărțile sale sînt marcate de istoria agitată a țării: protectorat japonez în două reprize, bază americană, două dictaturi de dreapta, la care se adaugă divizarea țării devenită cîmp de bătaie între capitalism și comunism. Volumul de nuvele *Piticul*, tradus recent cu succes la Ed. Actes-Sud, e axat pe ideea că există pitici prin naștere și pitici prin vocație și e scris într-un stil ce amestecă realismul, parabola și fantasticul.

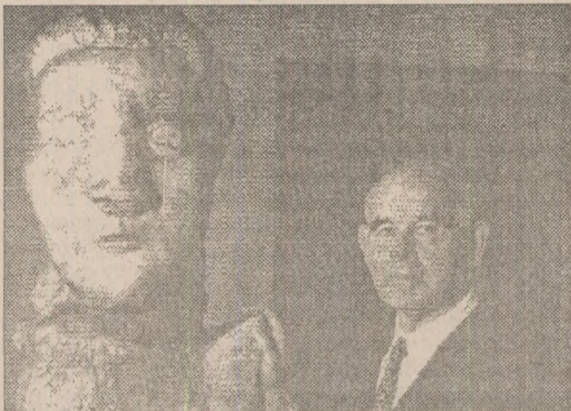
Discul lui Jean Ferrat

◆ Potrivnic lumii spectacolului, Jean Ferrat (în imagine) din Ardèche rămîne, la cei 65

de ani ai săi, credincios celor trei "p": "populist, politic și poetic". Lansat în Franța și vîndut cu mare succes în numeroase țări, albumul "Ferrat '95, 16 poeme noi ale lui Aragon" face să crească cu o treaptă inteligența ascultătorului, remarcă revista canadiană "L'Actualité". Ingrediente: puternica personalitate a compozitorului-interpret, "vocea sa ca o mîna mare care te mîngîie și versuri care merg direct la inimă".

Marele colecționar

◆ În "Frankfurter Allgemeine Zeitung" a fost publicat recent, sub semnătura lui Eduard Beaucamp, un articol amplu despre unul dintre cei mai mari colecționari de artă din lume, industriașul renan Peter Ludwig, în ale cărui colecții de artă contemporană visează să intre la ora actuală orice plastician. Acum în vîrstă de 62 de ani, Peter Ludwig a contribuit mult la scoaterea Europei Occidentale din provincialismul ei post-belic: subjugat de pop-art, a adus între primii arta americană în muzeele renane, apoi cînd scena culturală newyorkeză stagnează, s-a întors către Europa de Est confruntînd arta occidentală

cu operele create sub totalitarism. A străbătut țările comuniste cumpărînd tot ce i se părea valoros, iar din anii '70 a adus și expoziții de artă occidentală dincolo de Cortina de Fier, a ajuns pînă în China și Cuba, unde a făcut fundații culturale ce-i poartă numele, fiind un fel de "ministru al afacerilor externe ale Artei". Astăzi, nu mai puțin de 11 muzee din lume îi poartă numele, iar colecția sa e dispersată într-o mulțime de orașe. El a dezvoltat astfel un nou mod de a colecționa, în profitul iubitorilor de artă de pretutindeni. În imagine, Peter Ludwig în muzeul său din Köln.

Un caz unic

◆ Hector Bianciotti este un caz unic în Franța: a primit întii prestigioase premii pentru cărți traduse din spaniolă (Médicis étranger și Premiul pentru cea mai bună carte străină) și apoi Femina, Premiul Limbii franceze și premiul Prințul Pierre de Monaco pentru cărți scrise în franceză. Căci bibliografia acestui scriitor - născut în Argentina, unde și-a petrecut tinerețea în cercul Victoriei Ocampo și de unde a plecat la mijlocul anilor '50 în Italia și Spania, pentru a se stabili în cele din urmă în Franța - cuprinde numeroase romane și nuvele în spaniolă și patru volume în franceză, dintre care două autobiografice - *Ceea ce noaptea povestește zilei* (Grasset, 1992) și *Pasul atît de lent al iubirii*, apărut recent tot la Grasset.

Interesul pentru Bizanț

◆ În Italia au apărut în ultimul timp patru cărți consacrate Imperiului Roman de Răsărit: *Dimensiuni bizantine. Femei, îngeri și demoni în Evul Mediu grec* de Enrico Valdo Maltese (Ed. Scriptorium), *Romanul bizantin din sec. XII* de Fabrizio Conca (Ed. Utet), *Aristocrația*

bizantină de Silvia Ronchez (Ed. Sellerio) și *Amurgul Bizanțului* de istoricul sîrb Ivan Djuric (Ed. Donzelli). Politicism, scandaluri, trădare, corupție - interesul pentru destinul Bizanțului trebuie căutat, comentează "La Stampa", în analogia cu situația actuală din Peninsula.

Gibran

◆ La Londra e anunțată publicarea corespondenței între libanezul Gibran Khalil Gibran (1883-1931), unul dintre principalii reprezentanți ai renașterii literaturii arabe, și iubita sa, May Ziadé pe care n-a întîlnit-o niciodată, dragostea lor pasionată consumîndu-se numai prin scrisori pînă la moartea, la New York, a autorului *Profetului și Aripilor sfărîmate*. Volumul *Gibran - poeme de dragoste* va apărea la Ed. One World.

Un roman al cuvintelor

◆ 25 de filologi au terminat, în sfîrșit, gigantică muncă începută cu 123 de ani în urmă de un singur om, asctul erudit din Columbia, Rufino José Cuervo. Este vorba despre *Dicționarul structural al limbii castiliene*, apărut recent la Ed. Instituto Caro y Cuervo din Bogotá, un adevărat "roman al cuvintelor" (cum l-a denumit García Márquez), în 8 volume, însumînd 8000 de pagini în care 3000 de cuvinte sînt explicate prin peste 600.000 de exemple, alese din 2000 de scriitori importanți ai literaturii de limbă spaniolă. Cele 3000 de cuvinte-monografii au fost alese încă din 1872 de Cuervo care, muncind toată viața cîte 10-12 ore pe zi, n-a reușit să acopere, pînă la moartea lui, în 1911, decît literele A-D. Ștafeta a fost preluată de alt columbian erudit, Fernando Antonio Martínez, care împreună cu lingvistul spaniol Juan Corominas au înființat la Bogotá Institutul Caro y Cuervo, al cărui scop era terminarea Dicționarului. Acum cele 18 kg de definiții, cu toate sensurile exemplificate prin citate, au văzut lumina tiparului, fiecare din cele 8 volume costînd cîte 500 de dolari.

Un Lovecraft feminin

◆ "Revelația așteptată de critică s-a produs" - se bucură săptămînalul "Veja" din São Paulo. Ea se numește Heloisa Seixas și a publicat de curînd un volum de nuvele, *Pieptul lui Venus* (Ed. Sulina) reunind 14 povestiri ce pornesc din realitatea cotidiană, alunecînd apoi într-un univers asemănător celui al lui Lovecraft și al Marchizului de Sade.

Un alt Trollope

◆ Britanicii au descoperit un nou scriitor: Fanny Trollope, mama celebrului Anthony (1815-1882). Toată presa engleză elogiază biografia *Fanny Trollope, o viață neobișnuită*, publicată de Teresa Ransom, o descendentă a familiei, la Ed. Alan Sutton. Fanny, femeie deșteaptă și călătoare neobosită, și-a întreținut familia multă vreme doar din scrisul său, lucru neobișnuit în Anglia începutului de secol XIX.

O teorie

◆ Emmanuel Todd, un demograf, istoric și antropolog de 46 de ani, explică lumea în care trăim prin structurile familiale proprii fiecărei națiuni. Astfel, spune el, în Anglia, bastion al familiei nucleare absolute, partidul comunist nu are nici o șansă să depășească 1% din voturi, iar musulmanii bosniaci nu sînt adevărați musulmani, fiindcă sistemul lor familial este identic cu cel al sîrbilor și croaților. "The Independent on Sunday" amintește și previziunile făcute de Todd pe baza teoriei sale: între altele el a anunțat încă din 1975 căderea în 10-15 ani a imperiului sovietic pe baza creșterii ratei mortalității infantile în U.R.S.S. și a scăderii natalității

Corbeau în alb-negru

◆ Roger Corbeau (n.1908) este un nume mitic în fotografie, specializat în portrete de actori de cinema. Prieten cu Pagnol, Cocteau, Welles, Chabrol și alții, el străbătea platourile de filmare în căutarea "modelelor" și fotografiile sale, cele mai multe în alb-negru, păstrează dramatismul și atmosfera filmelor și a personajelor

cărora le dădeau viață actorii celebri. O expoziție cu portretele făcute de Roger Corbeau va rămîne deschisă la Paris în tot cursul toamnei, pînă la 15 decembrie, iar Editura Assouline pregătește un album ce îi e consacrat. În imagine, Simone Signoret în *Vrăjitoarele din Salem* (1956) - fotografiată de Roger Corbeau.

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

Luni: Portrete din gulagul românesc - Irina Corbu
 Marți: Câinele de pază - Cornel Nistorescu
 Miercuri: Punct și virgulă - Carmen Bendovski
 Joi: Fiți întreprinzători - Bogdan Teodoriu
 Vineri: Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

Revista revistelor

Spectacol nonstop

ORIZONT face parte (împreună cu "Vatra", "Apostrof", "Dilema", "22" și "Viața Românească") dintre revistele favorite ale Cronicarului, a căror lectură nu e o îndatorire mai mult sau mai puțin plicticoasă. Pur și simplu le citește de plăcere, cu interesul cititorului "nepânditor", neobligat să formuleze opinii critice, liber. E mare lucru să-ți regăsești bucuria lecturii inocente, să uiți de spațiul tipografic ce trebuie umplut. Așa am pățit cu nr. 9 din "Orizont", în care șapte din cele șaisprezece pagini sînt de și despre H.-R. Patapievi. După toate cîte s-au scris și s-au spus despre el, pare mult. Nu e, fiindcă paginile sînt alcătuite variat și inteligent. Chiar cele patru comentarii critice la volumul "Zbor în bătaia săgeții" sînt neconvenționale, entuziasmul comentatorilor nefiind deloc descheiat la nasturi. Cornel Ungureanu analizează cartea ce jurnal al "unor teribile portrete", "portretele unor prieteni", ale unor comuniuni de idei: "Este împreună cu ai săi, citați în jurnal. Creează împreună cu ei. Acest itinerar, aparent solitar e unul al solidarizărilor și desolidarizărilor. Un dialog continuu animă cartea. Ei, împreună, au răsturnat lumea veche. Dar fiecare își alege calea sa. Se inițiază, nu-i așa? Cel mai frumos personaj al cărții." Cronica e intitulată Patapievi, spectacol nonstop. Și Robert Șerban e de părere că "atît cartea cît și autorul sînt un "spectacol". ♦ Înțelegem că surpriza apariției bruște la rampă în împrejurările cunoscute, a unui tînăr cărturar de anvergura lui H.-R.P., fixarea reflectoarelor pe el, laudele fără precedent și contestațiile l-au pus în postura (neplăcută) de vedetă, dar atît el ca persoană, cît și cărțile sale nu-s făcuți să provoace aplauze, n-au nimic regizat și asta se vede foarte bine în lunga convorbire cu Adriana Babeți, care nu are nimic din stridența unui talk-show: doi oameni deștepti, unul iscoditor, celălalt răspunzînd curiozității cu deplină sinceritate, discută cu un firesc cuceritor, uitînd de aparatul de înregistrat, comunică, se comunică. E, credem, cel mai bun interviu dat de H.-R.P. și i s-au luat destule. ♦ Paginile sînt completate cu un fragment din romanul *Viața la 17 ani* (ce am înțeles că va apărea la Nemira), fragment în care se întrevăd și virtuțile de prozator ale strălucitului eseist. ♦ Tot de

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

la Timișoara ne-a parvenit *SUPLIMENTUL DE MARȚI* al ziarului "Paralela 45 - Realitatea bănățeană", o mică revistă culturală de bună calitate, despre care am mai scris. În nr. 24 mai multe materiale sînt dedicate foarte regretatului nostru coleg Sorin Titel. La o anchetă în care cîțiva scriitori timișoreni sînt rugați să evoce o întîmplare cu Titel și să-și spună părerea despre receptarea operi sale în prezent, Cornel Ungureanu răspunde: "După mine, nici un scriitor român nu este bine receptat. Sorin Titel are, în schimb, în jurul lui un șir de cititori fideli, precum și un număr de critici care au făcut pentru el un fel de fixație sentimentală, ceea ce e fabulos. Nici un prozator român nu a fost și nu este, în anul de grație 1995, atît de iubit ca el. [...] numai eu știu cinci cărți despre el care așteaptă în sertarele colegilor mei. Dacă există un scriitor român pentru a cărui posteritate nu mă tem deloc, el este acela." ♦ De cînd a adus în redacție cîțiva buni gazetari plecați de la "Zig-zag"-ul falimentar - Liliana Petruș, Tudor Călin Zorojanu, Horia Turcanu - nivelul revistei *FLACĂRA* a crescut simțitor (e drept că și avea de unde). Mai ales partea de reportaj e excelentă. În nr. 39, Horia Turcanu (după părerea noastră, alături de Cornel George Popa, cel mai talentat reporter din presa actuală) și-a ales-o ca subiect pentru un *Reportaj ratat despre o poetă ratată* de Florica Mitroi. S-a dus după ea la Goicea Mare și a găsit-o baricadată într-o casă "mîzgălită cu inscripții antiguvern, antipreședinte, anti-petere, anti-poliție, anticorupție", în război cu toată lumea pentru a intra în posesia celor șapte mori moștenite de la bunicul ei (torturat de comuniști. Deocamdată n-a obținut decît una, pe zidurile căreia a scris că Valter Roman e un criminal iudeo-comunist și a atîrnat un steag negru. Lumea din sat crede că e ne bună. Horia Turcanu îi redă spusele: "Am vrut să le arăt ce cred despre ei, despre scriitorii, despre... lașii de la uniune, zice Florica așezată sub teiul torturii bunicului său, de-aia m-am dus la Vadim la revistă și... pentru că sunt chiar puțin naționalistă după istoria cu azilul politic... Ce azil? Păi... am cerut azil politic în mai multe țări după '90, zice, însă nu l-am putut obține pentru că n-am fost gata să debitez porcării despre țară, așa cum au făcut ceilalți care l-au obținut. Ei voiau să zică... Mă rog, n-am putut, m-am întors și am publicat... accidental la România Mare și Vadim nu mă suporta pentru că știa că am talent, nu ca el - el ca poet e un rahat, un... - eu scriam bine, oricum, în cele din urmă i-am spus ce cred despre el."

O vacă grasă și șapte slabe moarte

Proiectul de lege prin care majoritatea parlamentară vrea să-i poată băga în pușcărie pe ziaristi pentru insulte și calomnii stîrșește valuri tot mai mari în lumea presei. O dată din pricina tratamentului diferențiat de care se bucură gazetarii în raport cu muritorii de rînd. Celor dintîi li se oferă, ca atenție, un spor de pedeapsă față de persoanele care comit acest delict. Asta în vreme ce Adrian Năstase s-a gîndit să înființeze și un club al parlamentarilor unde aceștia să-și poată savura victoriile asupra nivelului de trai al cetățeanului obișnuit, asupra presei și, mîine, poimîine, asupra celor care i-au ales. ♦ Vorbesc de parlamentarii care vîd în funcția lor vacă grasă pe care o mulț fără jenă în vreme ce, pentru majoritatea cetățenilor, România e azi țara celor șapte vaci slabe moarte. ♦ În acest parlament dominat de PDSR, PUNR, PSM și PRM, cerșetoria a ajuns să fie considerată un delict, în vreme ce hoția groasă, sugerea de privilegii sau acumularea cu japca de

Un mic muzeu Rebreanu

DE OBICEI, copiii scriitorilor celebri sînt enervanți. Am cunoscut cîțiva, bărbați neterminați de un orgoliu feroce și care-și dădeau o importanță uriașă, ca și cum o dată cu numele ar fi moștenit și talentul taților lor. Aveau un aer inspirat, de parcă prin gura lor ar fi vorbit scriitorul al cărui nume îl continuau. O excepție mi s-a părut Camil Petrescu jr. care a lăsat în România o posibilă carieră de filolog, pentru a deveni taximetrist la New York. Camil stă azi pe picioarele lui, e proprietarul unei companii de taxiuri și nu face caz de filiația sa în tribul românilor din New York. Unul dintre motivele pentru care a plecat din România a fost și acela că nu putea scăpa de celebritatea numelui său moștenit.

În '86, cînd am cunoscut-o pe fiica lui Rebreanu, m-am dus la ea acasă într-o vizită protocolară. D.R. Popescu mă anunțase că luase Premiul Fundației "Rebreanu" destinat prozatorilor debutanți. Ceremonia urma să aibă loc cîteva zile mai tîrziu. Auzisem cîte ceva despre Puia Florica Rebreanu iar în anul centenarului "Liviu Rebreanu" îi descoperisem des numele în pagina a doua a *României literare*. Știam că înființase fundația și că o înzestrase cu un premiu anual. Acum, o persoană care scoate bani din buzunar ca să acorde un premiu literar e mediatizată și tîmșiată ca Petruche Lupu. În '85 despre Fundația "Rebreanu" au apărut două anunțuri mitite, unul în *România literară*, celălalt în *Luceafărul*. Nimic la televizor și nimic la radio.

Cînd am ajuns la ușa apartamentului dintr-un bloc din Cotroceni, peste drum de palat, aveam avantajul că mă anunțasem la telefon. Vocea Fundației îmi plăcuse. Suna limpede și oarecum adolescentin, ceea ce îmi încurca socotelile: fata lui Rebreanu trebuia să aibă peste 70 de ani. Vocea cu care mă conversasem suna de 40. Mai adăugasem 10, dar tot nu-mi ieșea calculul.

Mi-a deschis ușa un soi de vrăbiuță sprintenă și cu lipici. Avea părul alb, dar părea atît de tînăr, încît, în prima clipă, am crezut că e un artificiu de coafor. Ne-a îmbrățișat, pe mine și pe nevasta mea, cu un entuziasm plăcut și cu o voioșie pe care i-am admirat-o și mai tîrziu, cînd o vizitam pur și simplu,

s-o întreb ce mai face. Apartamentul avea un aer neverosimil de muzeu. Pe unde mă întorceam descopeream ceva legat de Rebreanu într-un fel sau în altul. Portrete în creion, afișe din anii '40, o pagină din *România literară* înrămată, acea *România literară* condusă de Rebreanu. Asta era în hol. În sufragerie, un Rebreanu în ulei, de Steriadi, iar în încăperea în care era reconstituită, pînă la un punct, ambianța camerei de lucru a lui Rebreanu, cu biroul lui, cu serviciul de cafea cu spirtieră și cu rafturile cu cărți, m-a întîmpinat un Rebreanu îmbrăcat în uniforma Academiei Române, o apoteoză pictată de Ressu cu venerație, după moartea modelului.

Prezentul profund în care trăia Puia era cel de dinainte de dispariția lui Rebreanu. Vorbea despre el ca și cum s-ar fi aflat el însuși în fiecare încăpere. Asta era ciudătenia ei, mi s-a părut la prima vizită în apartamentul acela. Mai tîrziu mi-am dat seama că secretul tinereții ei și al acelei voioșii uimitoare venea dintr-un pact cu timpul pe care ea îl făcuse în ziua cînd a murit Rebreanu. Atunci, ea a oprit ceasul lui Rebreanu și, într-un anume fel, și-a oprit și ceasul ei interior, acela care ne îmbătrînește.

Puia și-a făcut și refăcut testamentul de nenumărate ori, căutînd varianta prin care prezentul în care trăia ea putea rămîne la fel și după moartea ei. Acesta i se părea prezentul lui Rebreanu. În cele din urmă, a găsit varianta prin care micul muzeu făcut de ea putea supraviețui. L-a donat Muzeului Literaturii Române. Astfel, apartamentul ei din Cotroceni a devenit casă memorială. Cînd s-a bătut placa, la intrarea în bloc, n-a vrut să coboare la parter, s-o vadă. A rămas în cochilia ei scutită de accidente timpului. Ea care dăduse o mică avere pentru Premiul Rebreanu nu accepta că, din pricina inflației, premiul își pierduse consistența bănească. Căzuse pradă bolilor, ceea ce o irita. Nu mai voia să vadă pe nimeni.

A murit la 21 septembrie, după ce a anunțat că îl zărește pe Rebreanu pretutindeni și că el i-a spus că vrea s-o vadă.

Cristian Teodorescu

funcții remunerate din belșug la întreprinderi de stat care de-abia își tîrșesc zilele sînt fie ignorate, fie pedepsite cu o blîndețe care stîrșește poftele amatorilor virtuali. ♦ Gazetarii, cei care dezvăluie cotcăniile, abuzurile și hoțiile săvîrșite de putericiile de azi ai țării sau de mafioți locali și care fac asta vîfîndu-și pielea în saramura eventualelor răz bunări, cad la mîna celor care, ca CVTudor, au la activ zeci de procese de calomnie și de insultă, dar se plimbă în Mercedesuri pe care le-au primit cadou, ca handicapați. ♦ În timp ce un huligan de presă ca CVTudor se bucură de imunitate parlamentară și publică așa-zise documente sau scrisori care ar putea duce la mari conflicte în România, ziaristilor li se pregătește o lege a insultei și calomniei. Și cum mare parte a ziaristilor de azi sînt și scriitorii, această lege urmărește să bage pumnul în gură și scriitorului autohton. ♦ În Parlamentul de azi se numără foști reprezentanți ai Securității și persoane atașate pe față fostului regim politic din România. Ei dau tonul pentru instaurarea la noi în țară a unui regim care să facă odioasă ideea de parlamentarism. Unii din prostie, alții cu bună știință, vor ca în România să se instaureze un regim-dictatorial. Cu aerul că îi interesează să readucă în țară falsul egalitarism de pe vremea dictaturii comuniste, ei urmăresc să ajungă o clasă politică de tip sud-american. Nu vor alegeți, ci lovitură de stat. Nu-i interesează viitorul țării - ei visează să transforme România într-o feudă a lor de pe care să jupoaică pînă și oasele, înainte de a o abandona în plata celui de sus. Aceștia sînt cei care vor să tragă țara către Moscova roșie sau către nebunia politică a

lui Jirinovski, naționalistul rus care promite concetățenilor săi un regim de beție, dezmăț și război. Există în toate partidele care azi guvernează România patrioți capabili să pună deasupra interesului lor imediat și personal, interesele țării. ♦ Mai avem șansa de a ne urma destinul firesc european dacă ei nu se vor lăsa tîrșiți, în continuare, de iresponsabilitatea celor care azi vor să pună căluș în gura presei, iar mîine, dacă vor avea puterea în continuare, nu se vor sfii să-l pună în gura tuturor cetățenilor țării. Că un CVT, bunăoară, nu se dă în lături de la nimic atunci cînd e vorba să-și salveze imaginea, asta o dovedește faptul că aflînd de iminența publicării așa-numitei Cărți Albe a Securității el n-a ezitat să publice falsa scrisoare a celor 300, gîndind să stîrșească un scandal mai mare decît dezvăluirea previzibilă că el era turnător benevol la Securitate. ♦ Tot așa, înainte ca afacerea chiloților de la ședințele cenaclului "Flacăra" să fie dată în vileag de aceeași sursă, Adrian Păunescu a început să agite fătîș lozinci antioccidentale, de parcă vesticii ar fi vinovați că în timp ce Păunescu delira pe tema Partidul Ceaușescu România, adolescenții interpretau delirul lui drept permisivitate totală în România socialistă și rupeau chiloții de pe trupurile însoțitoarelor lor. Partidele celor doi au votat cu amîndouă mîinile pentru adoptarea legii calomniei și a insultei împotriva ziaristilor, cît despre partidul de guvernămînt, e trist că nu înțelege diferența dintre putere și exces și în loc să-și facă ordine în propria sa ogradă, vrea să intimideze gazetarii.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draço print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 500 lei